

تحلیل سازه‌های محیط‌زیستی تأثیرگذار بر رفتار حفاظت از محیط‌زیست روستاییان شهرستان باغ‌ملک استان خوزستان

امیر نعیمی*، روح‌اله رضائی و سیده کوثر موسی‌پور^۱

(دریافت: ۹۶/۱۰/۱۶؛ پذیرش: ۹۷/۰۲/۲۲)

چکیده

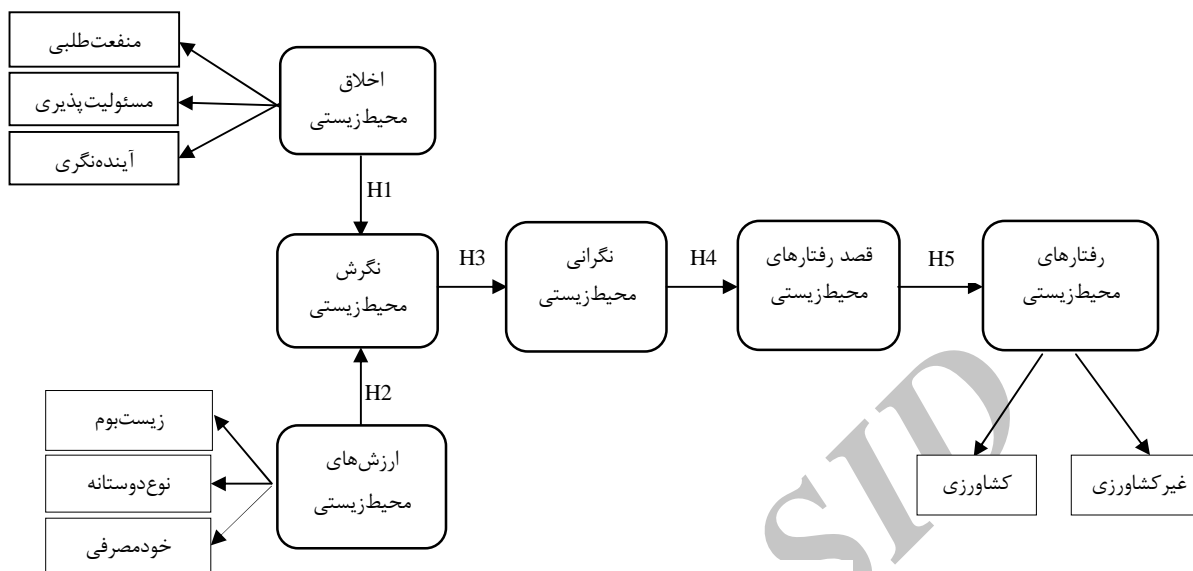
هدف این مطالعه، تحلیل سازه‌های محیط‌زیستی تأثیرگذار بر رفتار حفاظت از محیط‌زیست روستاییان بود. روش تحقیق، مطالعه توصیفی - همبستگی بود که با استفاده از فن پیمایش انجام شد. جامعه آماری این پژوهش، سرپرستان خانوار روستایی بخش مرکزی شهرستان باغ‌ملک استان خوزستان بودند که با استفاده از جدول کرجسی و مورگان، ۳۴۱ نفر به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری از نوع تصادفی طبقه‌ای تناسبی بود. ابزار تحقیق، پرسشنامه بود که روایی ظاهری و محتوایی آن با استفاده از نظرسنجی از متخصصان مورد تأیید قرار گرفت. پایایی ابزار تحقیق با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ تأیید شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از تکنیک چند متغیره مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم‌افزار AMOS و SPSS استفاده شد. نتایج آمار توصیفی نشان داد از بین شش متغیر مورد مطالعه وضعیت سه متغیر (اخلاق، ارزش‌ها و نگرش محیط‌زیستی) در سطح متوسط و سه متغیر دیگر (نگرانی، قصد و رفتارهای محیط‌زیستی) در سطح بالا بود. نتایج تحقیق نشان داد که متغیرهای اخلاق، ارزش‌ها، نگرش، نگرانی و نیت محیط‌زیستی از اثر معنی‌داری بر متغیر رفتار محیط‌زیستی برخوردار بودند. به‌طوری‌که این متغیرها توانستند در حدود ۷۶ درصد از واریانس رفتار حفاظت از محیط‌زیست روستاییان را تبیین کنند.

واژه‌های کلیدی: رفتار حفاظت از محیط‌زیست، روستاییان، عوامل محیط‌زیستی.

^۱ به ترتیب، استادیار، دانشیار و دانش‌آموخته کارشناسی ارشد گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی، دانشگاه زنجان. زنجان، ایران.
* مسئول مکاتبات، پست الکترونیک: a.naeimi@znu.ac.ir

راه‌حل‌های فنی نتوانسته‌اند از نابودی‌های روزافزون محیط‌زیست جلوگیری کنند؛ بنابراین باید انسان‌ها بدانند که محیط‌زیست طبیعی، نه تنها به دلیل منافع انسان، بلکه به دلیل ماهیت خویش از ارزش برخوردار است و باید حفظ و نگهداری شود (منتی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴). بسیاری از مسائل محیط‌زیستی ناشی از رفتارهای غیرمسئولانه‌ی انسان‌ها با محیط‌زیست است. این رفتارها نیز تحت تأثیر عوامل مختلف، به‌ویژه ارزش‌های محیط‌زیستی، بروز کنند (Molina et al., 2013). ارزش‌های محیط‌زیستی، شامل جهت‌گیری‌های اساسی فرد در زمینه‌ی محیط‌زیست، نشان‌دهنده جهان‌بینی وی در برابر جهان طبیعی است. پس می‌توان ارزش‌های محیط‌زیستی را معیارهایی دانست که به کمک آن‌ها فرد یا گروه یا جامعه امکان می‌یابند اهمیت محیط‌زیست را ارزیابی کنند (صالحی و حمایت خواه جهرمی، ۱۳۹۳). برای درک و توسعه رفتارهای سازگار با محیط‌زیست و عواملی که بر آن تأثیر می‌گذارند یک چارچوب یا مدل نظری مدون مورد نیاز است تا از طریق آن عوامل مؤثر بر رفتارهای محیط‌زیستی به‌صورت نظام‌مند مورد مطالعه قرار گیرند. در زمینه‌ی تبیین رفتار مدل‌های متعددی توسط صاحب‌نظران و محققان مختلف ارائه شده است که از مهم‌ترین آن‌ها نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده (Theory of Planned Behavior, TPB) ارائه شده توسط آجزن (Ajzen, 1991)، نظریه‌ی هنجار - کنش (Norm Activation Model, NAM) ارائه شده توسط شوارتز (Schwartz, 1977) و نظریه‌ی ارزش - باور - هنجار استرن (Values-Beliefs - Norms, VBN) می‌باشند که هر کدام از جایگاه ویژه‌ای در مباحث نظریه‌پردازی رفتاری برخوردارند. استرن و همکاران (Stern et al., 1999) با ترکیب سه نظریه‌ی ارزش‌ها (Value Theory)، پارادایم جدید اکولوژیکی (New Ecological Paradigm, NEP) و مدل هنجار - کنش (NAM)، تئوری ارزش - باور - هنجار (VBN) را در زمینه‌ی رفتارهای محیط‌زیستی ارائه کرده‌اند (منتی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳). در این تحقیق با استفاده از این سه مدل و بررسی مطالعات صورت گرفته در این زمینه، چارچوب مفهومی تحقیق شکل گرفت (نگاره ۱).

با افزایش فشار جهانی بر روی بخش کشاورزی به‌منظور تهیه غذا، نگرانی‌های محیط‌زیستی نیز در حال افزایش است (Hynes & Wilson, 2016). نتایج مطالعات مختلف نشان می‌دهند، آگاهی‌های بشر نسبت به مسائل محیط‌زیستی از قبیل آلودگی آب، کاهش تنوع زیستی و بیابان‌زایی در حال افزایش است که در رفتار آن‌ها نسبت به محیط‌زیست تأثیر می‌گذارد. بنابراین اقدامات محیط‌زیستی برای کاهش این بحران‌ها و پیشبرد اهداف توسعه پایدار ضروری به نظر می‌رسد (Milfont & Schultz, 2016; De Groot & Steg, 2010) یکی از حوزه‌هایی که در رابطه با آلودگی‌های محیط‌زیستی نیاز به تغییر دارد تولید، مصرف و تجارت محصولات غذایی است. تولید محصولات کشاورزی به‌عنوان عامل اصلی مسائل و بحران‌های محیط‌زیستی شناسایی شده‌اند (Paul & Rana, 2012; Tanner & Kast, 2003). مطالعات مختلف نشان می‌دهند که آگاهی افراد از نگرانی‌های محیط‌زیستی در سطح بالایی قرار دارد (Bleda & Valente, 2009; Bonini & Oppenheim, 2008; Dunlap, 2008; Vermeir & Verbeke, 2006). اگرچه امروزه بسیاری از مردم خود را طرفدار محیط‌زیست می‌دانند، اما بر اساس نگرش‌های مثبت خود، رفتارهای مثبت در جهت حفظ محیط‌زیست انجام نمی‌دهند. در واقع، به نظر می‌رسد که تنها در حدود ۱۰ درصد از مردم به نگرش‌های محیط‌زیستی خود عمل می‌کنند (Englis & Phillips, 2013). بحران محیط‌زیستی در جهان امروز، در حقیقت یک بحران اخلاقی است و راه‌حلی اخلاقی را می‌طلبد و تلاش برای دستیابی به اصولی اخلاقی که تنظیم‌کننده نحوه‌ی دخالت بشر در محیط‌زیست باشد، امر تازه‌ای نیست و مشکلات زیادی همواره متوجه این موضوع بوده است (محبوبی و رضانی، ۱۳۹۰). رفتارهای بشر در رابطه با محیط‌زیست و طبیعت باید به‌وسیله‌ی اصول و ضوابط اخلاقی واقع‌گرایانه نسبت به این موضوعات هدایت شوند و رابطه‌ی بین انسان (جامعه) و محیط (طبیعت) باید موردبازنگری مجدد قرار گیرد (افشاری و همکاران، ۱۳۹۰). توجه به بعد اخلاقی در کنار سایر ابعاد مهم حفاظت از محیط‌زیست را می‌توان بیانگر اهمیت توجه به بعد نرم‌افزاری حفاظت از محیط‌زیست در کنار بعد سخت‌افزاری و فنی دانست زیرا سوابق نشان داده است که

نگاره ۱- چارچوب مفهومی تحقیق

زندگی کردن را توصیف می‌کنند (Hynes & Wilson, 2016). نظریه‌ها و دیدگاه‌های مختلفی در رابطه با اخلاق محیط‌زیستی وجود دارد که در این تحقیق نظریه فضیلت‌گرایی اخلاقی (Virtue Ethics Theory) مدنظر نویسندگان قرار گرفت. ال‌ایداروس و همکاران (Al-Aidaros et al., 2013) معتقدند این نظریه درست یا نادرست بودن اعمال و تصمیمات را بر اساس ویژگی‌ها و خصوصیات خاصی که هر کسی باید دنبال کند مشخص می‌نماید. در واقع، نظریه فضیلت‌گرایی اخلاقی بر این نکته تأکید دارد که چه ویژگی‌هایی یک فرد را مطلوب و خوب می‌سازد تا اینکه چه چیزی یک عمل خوب را شکل می‌دهد. هیبرلین (Heberlein) هنجارهای شخصی را به‌عنوان نگرش‌های اخلاقی درونی شده قوی تعریف می‌کند که از هنجارهای مشترک اجتماعی مشتق می‌شوند (منتی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴؛ Davis et al., 2002). صالحی و امام‌قلی (۱۳۹۵) در تحقیقی به این نتیجه دست یافتند که هنجارهای فردی و جمعی تأثیری مثبت و مستقیم بر ارتباط بین نگرش و رفتار حامی محیط‌زیست دارند به‌گونه‌ای که می‌توان ادعا کرد نگرش‌های حامی محیط‌زیست در شرایط و موقعیتی که هنجارهای فردی و جمعی محیط‌زیستی بیشتر باشد به رفتار حامی محیط‌زیست تبدیل می‌شود. در تحقیقی منتی‌زاده و همکاران (۱۳۹۴ و ۱۳۹۱) دریافتند

با توجه به چارچوب مفهومی تحقیق، هدف کلی این تحقیق بررسی تأثیر سازه‌های محیط‌زیستی بر روی رفتار محیط‌زیستی روستاییان بخش مرکزی شهرستان باغ‌ملک می‌باشد. چارچوب مفهومی از شش متغیر اصلی تشکیل شده است که در ذیل به بررسی آن‌ها پرداخته می‌شود: اخلاق محیط‌زیستی (Environmental Ethics): مفهوم اخلاق محیط‌زیستی در دهه‌های اخیر مورد توجه محققان مختلف به‌خصوص عرصه کشاورزی قرار گرفته‌است. به طوری که هنوز اجماع کلی بر این مفهوم وجود ندارد. با این حال، همه بر این عقیده‌اند که اخلاق محیط‌زیستی شاخه‌ای از اخلاق کاربردی است که اشاره به رابطه انسان با محیط‌زیست دارد (منتی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۴). هنجارهای شخصی به‌طور گسترده در مدل کنش - هنجار (NAM) شوارتز (Schwartz, 1997) ارائه شده است و سپس توسط استرن (Stern, 2000) در مدل ارزش - باور- هنجار (VBN) مورد توجه قرار گرفته است. شوارتز (Schwartz, 1997) معتقد است هنجارهای شخصی می‌توانند بر روی رفتارهای اجتماعی تأثیر بسزایی داشته باشند. در مدل NAM، هنجارهای شخصی به‌عنوان حس تعهد اخلاقی تلقی می‌شوند که در آن مطابق با نظام ارزشی شخص عمل می‌شود. در واقع، هنجارهای شخصی شکل درونی شده هنجارهای اجتماعی هستند که راه مطلوب و قابل‌قبول

که بین هنجارهای اخلاقی با نگرش محیط‌زیستی کشاورزان همبستگی معنی‌داری وجود داشت. فرضیه اول (H1): اخلاق محیط‌زیستی افراد بر روی نگرش محیط‌زیستی آن‌ها تأثیر دارد.

ارزش‌های محیط‌زیستی (Environmental Values): بسیاری از صاحب‌نظران و محققان معتقدند ارزش‌ها به‌عنوان جهت‌گیری‌های بنیادی و یا اصول راهنما قلمداد می‌شوند که به‌عنوان شالوده‌ای به کار گرفته می‌شوند که باورها و نگرش‌های فردی را سازماندهی و رفتارهای فردی را هدایت کنند (Lee et al., 2014). شین و همکاران (Shin et al., 2017) در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که ارزش‌های انسان دوستانه بر روی ارزش‌های زیست‌بوم تأثیرگذار هستند و ارزش‌های زیست‌بوم تأثیر معنی‌داری بر روی نگرش محیط‌زیستی افراد مورد مطالعه داشتند. لی و همکاران (Lee et al., 2014) در تحلیل رفتار محیط‌زیستی شهروندان کره جنوبی نشان دادند که ارزش‌های نوع‌دوستانه تأثیر مستقیم و مثبتی بر رفتار محیط‌زیست‌گرایانه دارد. مطابق با نظریه استرن، ارزش‌های محیط‌زیستی از سه مؤلفه اصلی زیست‌بوم (Biospheric)، انسان‌دوستانه (Altruistic) و خودخواهانه (Egotic) تشکیل شده است (Bronfman et al., 2015). هر سه جهت‌گیری ارزشی ممکن است افراد را به انجام امور محیط‌زیستی ترغیب نمایند. ارزش‌های انسان‌دوستانه در مقابل ارزش‌های خودخواهانه قرار می‌گیرند. در بعد زیست‌بوم بیشتر بر ارزش‌هایی تأکید می‌شود که در راستای حفظ محیط‌زیست می‌باشند. در بعد انسان‌دوستانه یا اجتماعی، منافع جمعی بر فردی ترجیح داده می‌شود و بیشتر بر روی مزایا و هزینه‌های درک شده دیگران استوار است. این‌گونه ارزش‌ها وقتی بروز می‌کنند که تصمیمات محیط‌زیستی بر اساس سود و زیان جامعه اتخاذ شوند. نتایج مطالعات مختلف نشان داده است سه مؤلفه جهت‌گیری ارزشی (زیست‌بوم، انسان‌دوستانه و خودخواهانه) به‌طور قابل توجهی می‌توانند با همدیگر رابطه داشته باشند (Biswas & Roy, 2015; Aertsens et al., 2009; De Groot & Steg, 2008; Hughner et al., 2007; Schultz, 2001). کیم و همکاران (Kim et al., 2015) به تأثیر مثبت ارزش‌های انسان دوستانه بر روی زیست‌بوم اشاره کرده‌اند. دی گروت و استرج (De Groot & Streg, 2008) بیان می‌کنند تا زمانی که ارزش‌های

خودخواهانه نگرانی‌های افراد را در رابطه با منافع شخصی آن‌ها در برگیرد، تأثیر منفی این ارزش‌ها بر روی ارزش‌های زیست‌بوم را در پی خواهد داشت. نتایج مطالعات مختلف نشان می‌دهند ارزش‌های خودخواهانه غالباً تأثیر منفی بر روی نگرش، نیت و رفتارهای محیط‌زیستی دارند در حالی که ارزش‌های اجتماعی (انسان‌دوستانه) و زیست‌بوم رابطه مثبتی با این متغیرها دارند (Milfont & Gouveia, 2006; Honkanen & Verplanken, 2004; Garling et al., 2003; Nordlund & Garvill, 2002; Joireman et al., 2001; Cameron et al., 1998; Joireman et al., 1997; Van Vugt et al., 1995; Stern & Dietz, 1994). در مدل ارزش - نگرش - رفتار (Value-Attitude-Behavior model) هومر و کاهله (Homer & Kahle, 1988) بیان کرده‌اند ارزش‌ها در شکل‌گیری نگرش‌ها نقش اساسی دارند که منجر به رفتارهای ویژه‌ای می‌شوند. علاوه بر این در مدل هنجار - کنش شوارتز (Schwartz, 1977) بر این تأکید شده است که افراد مطابق با ارزش‌های درونی که دارند با دیگران رفتار می‌کنند. در بسیاری از مطالعات صورت گرفته به تأثیر ارزش‌ها بر شکل‌گیری نگرش و رفتار ارائه شده است (Chryssohoidis & Krystallis, 2005; Wedel et al., 1998; Kamakura & Mazzon, 1998; Homer & Kahle, 1988). بنابراین فرضیه دوم (H2): تحقیق به‌صورت ذیل بیان می‌شود: فرضیه دوم (H2): ارزش‌های محیط‌زیستی بر روی نگرش محیط‌زیستی افراد تأثیر دارند.

نگرش محیط‌زیستی (Environmental Attitude): نگرش محیط‌زیستی مجموعه‌ای از احساسات، تمایلات، عقاید و قضاوت‌های یک فرد نسبت به یک پدیده یا رخداد محیط‌زیستی در زندگی است (صالحی و امام قلی، ۱۳۹۱). برخی محققان محیط‌زیستی تمایل روان‌شناختی فرد نسبت به ارزیابی مسائل محیط‌زیستی بیان کرده‌اند (Milfont & Duckitt, 2010; Milfont, 2009). مفهوم مرکزی و اصلی نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده، وابسته بودن رفتار انسان به نگرش است که نگرش تحت تأثیر عقاید و ارزش‌ها قرار گرفته است. این نگرش می‌تواند به یک نیت یا قصد برای عمل منجر شود. اگر این نیت در سطح بالایی باشد و شخص قادر به انجام آن باشد سپس این رفتار بروز پیدا خواهد کرد (Ajzen & Fishbein, 1991; Ajzen, 2005). تروگا و همکاران (Truga et al., 2010) معتقدند

2015; Yin *et al.*, 2010; Aertsens *et al.*, 2009; Steg
 2001; Vlek, 2009; Squires *et al.*, 2001؛ بنابراین فرضیه
 چهارم تحقیق بدین صورت می‌تواند بیان شود:

فرضیه چهارم (H4): نگرانی محیط‌زیستی افراد بر روی قصد
 رفتارهای محیط‌زیستی آن‌ها تأثیر دارد.

**نیت یا قصد رفتارهای محیط‌زیستی (Environmental
 Intention):** در نظریه فیش‌بین و آجزن (Fishbein &
 1975) (Ajzen, 1975) قصد‌های رفتاری، بهترین تعیین‌کننده
 مستقیم رفتار واقعی بیان شده‌اند (Li & Cai, 2012; Vaske
 1999, Donnelly, &). اگر نیت یا قصد رفتاری در سطح
 بالایی باشد و شخص قادر به انجام آن باشد سپس رفتار بروز
 پیدا خواهد کرد (Ajzen, 1991; Ajzen & Fishbein, 2005)؛
 بنابراین فرضیه پنجم تحقیق به صورت ذیل بیان می‌شود:

فرضیه پنجم (H5): قصد رفتارهای محیط‌زیستی افراد بر
 رفتار محیط‌زیستی آن‌ها تأثیر دارد.

**رفتارهای زیست‌محیطی (Pro-environmental
 Behavior):** استرن (Stern, 2000) معتقد است رفتار
 محیط‌زیستی به‌عنوان تأثیر مثبت بر روی میزان دسترسی
 مواد یا انرژی در محیط‌زیست است و یا توسعه رفتارهای
 مثبت محیط‌زیستی می‌باشد که ساختار و پویایی
 اکوسیستم یا زیست‌بوم (Biosphere) را تغییر دهد.
 رفتارهای مسئولانه محیط‌زیستی مجموعه‌ای از کنش‌های
 افراد جامعه نسبت به محیط‌زیست است که در یک طیف
 وسیع از احساسات، تمایلات و آمادگی‌های خاص برای
 رفتار نسبت به محیط‌زیست را در برمی‌گیرد. افراد هر
 جامعه‌ای برحسب شرایط و مقتضیات خاص اجتماعی و
 فرهنگی برخورد متفاوتی نسبت به محیط‌زیست دارند. این
 برخوردها و رفتارها ممکن است کاملاً منفی و مخالف
 محیط‌زیست و یا برعکس، کاملاً مثبت و موافق
 محیط‌زیست باشد (پور و سعادت یار، ۱۳۹۱). طیف
 گسترده‌ای از اقدامات در جهت حفظ محیط‌زیست
 می‌باشد و به‌جای این عبارت می‌توان از رفتار سازگار با
 طبیعت، رفتار طرفدار محیط‌زیست، رفتار سبز، رفتار
 دوستدار محیط‌زیست نیز استفاده کرد (Miller *et al.*,
 2015). هر اقدامی که محیط‌زیست را حفظ کند و یا تأثیرات
 منفی فعالیت‌های انسانی نسبت به محیط‌زیست را کاهش
 دهد مانند مصرف صحیح آب و برق، استفاده از وسایل نقلیه
 عمومی، بازیافت و یا استفاده مجدد از زباله و ظروف
 پلاستیکی و غیره (Caruana *et al.*, 2014).

نگرش به‌تنهایی نمی‌تواند رفتار را تبیین نماید، بنابراین
 هنجارهای اخلاقی را پیشنهاد می‌کنند هنجار اخلاقی به
 این نکته اشاره دارد که چگونه دیدگاه مردم رفتار آن‌ها را
 شکل می‌دهد که این می‌تواند فرد را در وضعیت ویژه و
 مشخص تحت تأثیر قرار دهد. از طرفی دیگر هنسلا و
 همکاران (Hansla *et al.*, 2008) بر این باورند ارزش‌های
 محیط‌زیستی می‌توانند از طریق نگرش بر روی نگرانی‌های
 محیط‌زیستی تأثیرگذار باشند. بیژنی و همکاران (Bijani
 2017, *et al.*) در مطالعه‌ای نشان دادند که نگرش نسبت
 به حفاظت از خاک، پیش‌بینی کننده قوی برای
 نگرانی‌های افراد در مورد حفاظت از خاک بود و همچنین
 متغیر نگرانی نسبت به حفاظت خاک بر روی رفتار
 حفاظت از خاک افراد مورد مطالعه تأثیر داشت؛ بنابراین با
 توجه به آنچه ذکر شد می‌توان این‌گونه فرض کرد هنجارهای
 اخلاقی و ارزش‌های محیط‌زیستی بر نگرش افراد تأثیرگذار
 هستند (فرضیه اول و دوم تحقیق) و نگرش محیط‌زیستی
 افراد نیز بر روی نگرانی‌های آن‌ها در رابطه با محیط‌زیست
 تأثیر می‌گذارد (فرضیه سوم تحقیق) (نگاره ۱).
 فرضیه سوم (H3): نگرش محیط‌زیستی افراد بر روی
 نگرانی محیط‌زیستی آن‌ها تأثیر دارد.

نگرانی محیط‌زیستی (Environmental Concerns): به
 میزان آگاهی مردم از مسائل محیط‌زیستی و تلاش برای
 حل آن‌ها اشاره دارد (Dunlap & Jones, 2002). برخی از
 محققان، نگرانی محیط‌زیستی را نگرانی افراد در خصوص
 مسائل و موضوعات پیرامون محیط‌زیست برمی‌شمارند
 (اسحاقی و همکاران، ۱۳۹۳). به‌طور کلی نگرانی‌های
 محیط‌زیستی در رابطه ارزش‌های محیط‌زیستی با نگرش و
 به‌تبع آن‌ها رفتارهای محیط‌زیستی تأثیر بسزایی دارند
 (Diaz-Rainy & Tzavara, 2012; Englis & Phillips,)
 (Tarkiainen & Sundqvist, 2009; 2013). از طرفی دیگر
 نتایج برخی مطالعات انجام شده از قبیل بمبرگ و موسر
 (Bamberg & Moser, 2007) حاکی از آن است نگرانی
 محیط‌زیستی گاهی اوقات رفتارهای محیط‌زیستی را
 پیش‌بینی نمی‌کند؛ بنابراین، درک چگونگی هماهنگ
 کردن اقدامات مردم با نگرانی‌های آن‌ها در مورد
 محیط‌زیست ضروری است. مرور ادبیات تحقیق نشان
 می‌دهد که نگرانی افراد به محیط‌زیست و طبیعت به نظر
 می‌رسد یکی از متغیرهای اصلی پیش‌بینی کننده قصد
 رفتارهای محیط‌زیستی افراد باشد (Biswas & Roy,)

بسته‌بندی دوستدار محیط‌زیست توسط افراد مورد مطالعه دارد. خاولا و همکاران (Khaola et al., 2014) نشان دادند بین نگرانی محیط‌زیستی و قصد خرید سبز افراد رابطه معنی‌داری وجود دارد. همچنین این محققان نشان دادند بین نگرش محیط‌زیستی افراد و نگرانی‌های آن‌ها رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. جین و کائور (Jain & Kaur, 2004) معتقدند نگرانی محیط‌زیستی به‌عنوان یک متغیر اصلی و تأثیرگذار بر تصمیم‌گیری افراد (قصد رفتاری) می‌باشد. برخی مطالعات نشان می‌دهند وقتی افراد نسبت به محیط‌زیست خیلی نگران هستند قصد می‌کنند رفتارهایی که از خود بروز می‌دهند سازگار با محیط‌زیست باشد (Follows & Jobber, 2000; Nath et al., 2013). سگوین و همکاران (Seguin et al., 1998) در تحقیق خود دریافتند متغیر نگرانی محیط‌زیستی می‌تواند تأثیر بسزایی بر روی نیت و انگیزش افراد داشته باشد تا به‌گونه‌ای رفتار کنند که بتوانند مسائل محیط‌زیستی را کاهش دهند.

روش پژوهش

تحقیق حاضر دارای ماهیت کمی است که از نظر هدف جزو تحقیقات کاربردی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها جزو تحقیقات توصیفی - همبستگی از نوع علی- معلولی به شمار می‌رود. جامعه آماری تحقیق شامل سرپرستان خانوار روستاهای بخش مرکزی شهرستان باغ‌ملک بودند (N=305). حجم نمونه با استفاده از جدول کرجسی و مورگان 341 نفر محاسبه شده (n=341) و افراد نمونه با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای تناسبی مورد مطالعه قرار گرفتند طبقات مورد مطالعه و فراوانی آن‌ها به تفکیک دهستان‌ها و روستاهای مورد مطالعه در جدول 1 نشان داده شده است. ابزار گردآوری داده‌ها در این تحقیق، پرسشنامه بود که از هفت بخش مشخصه‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان و پرسش‌های مرتبط با سنجش متغیرهای اخلاق محیط‌زیستی، ارزش‌های محیط‌زیستی، نگرش، نگرانی، قصد رفتاری، رفتار محیط‌زیستی تشکیل شد (جدول 2). برای سنجش متغیرهای اخلاق و ارزش‌های محیط‌زیستی، از مطالعات برونفمن و همکاران (Bronfman et al. 2015)، منتی زاده و همکاران (1394) و غزانی و بیژنی (1395) که مبتنی بر نظریه ارزش - باور - هنجار بودند استفاده شد. در این پژوهش، برای سنجش نگرش، از پارادایم جدید اکولوژیکی (New Ecological Paradigm: NEP) ارائه شده توسط

چن (Chen, 2015) در مطالعه‌ای نشان دادند کیفیت رفتار حفاظت محیط‌زیستی به‌شدت تحت تأثیر ارزش‌ها، مسئولیت‌پذیری، هنجارهای شخصی و نگرش فرد بود؛ به‌گونه‌ای که جهت‌گیری افراد به‌سوی ارزش‌های مرتبط با حفظ زیست‌بوم، جهان‌بینی اکولوژیکی، احساس وظیفه و مسئولیت‌پذیری در قبال حفظ محیط‌زیست و اطلاع و آگاهی افراد از اثرات مثبت و منفی فعالیت‌هایشان بر روی محیط‌زیست در مجموع دارای تأثیر قابل توجهی بر پایبندی بیشتر آن‌ها به رعایت اصول اخلاقی در برخورد با محیط‌زیست بود. برخی مطالعات دیگر نشان داده‌اند شاید بسیاری از رفتارهای محیط‌زیستی ایجاب کنند تا افراد گرایش‌های خودخواهانه خود را محدود سازند (Nordlund & Garvill, 2002; Thogersen & Olander, 2002; Stern, 2000). در تحقیقی وانگ و همکاران (Wang et al., 2014) به این نتیجه رسیدند عواملی از جمله قصد رفتاری، درک نتیجه، مسئولیت محیط‌زیستی، ارزش‌های محیط‌زیستی، کنترل رفتاری درک شده، حساسیت‌های زیست‌محیطی و عوامل زمینه‌ای، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر رفتارهای مصرف پایدار روستاییان مورد مطالعه، بودند. نتایج به‌دست آمده از تحقیق لوپز و آرانگو (Lopez & Arango, 2008) حاکی از آن بود بین متغیرهای ارزش‌های محیط‌زیستی و نوع‌دوستانه، هنجار شخصی و نگرش با رفتارهای محیط‌زیستی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود داشت. دی‌گروت و استج (De Groot & Steg, 2008) معتقدند ارزش‌های زیست‌بوم در مقایسه با ارزش افراد نسبت به حفاظت از آب تأثیر می‌گذارند. همچنین رفتار حفاظت از آب به‌طور معنی‌داری توسط نیت، تبیین می‌شود. ولی‌زاده و همکاران (1394) در تحقیقی نشان دادند میان سه گروه کشاورزان با ارزش‌های زیست‌کره، نوع‌دوستانه و خودخواهانه از لحاظ رفتار مشارکت در حفاظت منابع آب سطحی تفاوت معنی‌داری وجود دارد و افراد با نگرش‌های زیست‌کره و خودخواهانه به ترتیب دارای بیشترین و کمترین میانگین رفتار مشارکتی بودند. همچنین در این تحقیق هنجارهای مشارکتی دارای بیشترین اثر بر رفتار مشارکتی بودند. منتی‌زاده و همکاران (1393) در تحقیقی نشان دادند که متغیرهای ارزش‌های نوع‌دوستانه (طرفدار جامعه) و هنجارهای اخلاقی نقش مهمی در رفتارهای زیست‌محیطی زارعان داشتند. رحمانی و طالبی بریجانی (1395) در مطالعه‌ای نشان دادند نگرانی محیط‌زیستی تأثیر معناداری بر قصد خرید محصولات با

تعیین پایایی ابزار تحقیق، مطالعه راهنما (۳۰ نفر خارج از نمونه اصلی) انجام گرفت که مقدار آلفای کرونباخ محاسبه شده برای مقیاس‌های اصلی پرسشنامه در حد مناسب بود (جدول ۲). داده‌های گردآوری شده از طریق نرم‌افزارهای SPSS و AMOS₂₀ تجزیه و تحلیل شدند. همچنین، لازم به ذکر است که در بخش آمار توصیفی، برای توصیف فراوانی پاسخ‌های افراد مورد مطالعه در رابطه با هر یک از متغیرهای تحقیق، از روش فاصله انحراف معیار از میانگین (ISDM) استفاده شد (Gangadharappa *et al.*, 2007). طبق این فرمول، پاسخ‌های افراد با توجه به طیف لیکرت مورد استفاده بر حسب سطوح پایین، متوسط و بالا به صورت ذیل دسته‌بندی شد:

A: Mean - Sd = متوسط A؛ B: Mean - Sd = پایین

C: Mean + Sd = بالا

دانلاپ (Dunlap, 2008) استفاده شد. برای تدوین پرسش-های متغیر نگرانی یا نگرانی محیط‌زیستی از پژوهش بیژنی و همکاران (Bijani *et al.* 2017) استفاده شد. برای تدوین گویه‌های نیت محیط‌زیستی از مطالعه حجازی و اسحاقی (۱۳۹۳) استفاده شد که مبتنی بر نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده انجام شده بود. گویه‌های رفتار محیط‌زیستی پس از مرور ادبیات، به دو مؤلفه رفتارهای غیر کشاورزی و رفتارهای کشاورزی دسته‌بندی شدند؛ در این بخش از مطالعات بیژنی و همکاران (Bijani *et al.* 2017)، برونفمن و همکاران (Bronfman *et al.* 2015)، هوشمندان مقدم فرد و شمس (۱۳۹۵) و صالحی و پازوکی نژاد (۱۳۹۵) استفاده شد.

روایی صوری پرسشنامه با نظر کارشناسان و متخصصان در زمینه‌ی موضوع مورد پژوهش مورد تأیید قرار گرفت. برای

جدول ۱- مشخصات جامعه و نمونه آماری مورد مطالعه به تفکیک طبقات و نحوه تخصیص نمونه

دهستان	نام روستا	تعداد خانوار	نمونه	دهستان	نام روستا	تعداد خانوار	نمونه
رود زرد	پیرموسی	۸۵	۱۰	منگشت	دره تنگار	۶۸	۸
	ابله	۲۵	۳		درب ابوالعباس	۹۲	۱۱
	تخت کبود	۲۵۸	۲۹		زیرراه	۵۳	۶
	نرگسی				چیدن	۳۰۸	۳۵
		جمع	۳۶۸		۴۲	ابولعباس	۴۸۷
قلعه تل	کلتندرسفلی	۵۸	۷	هیرو	جمع	۱۰۰۸	۱۱۵
	چشمه شیرین	۸۰	۹		بکونی	۳۱	۴
	چاشنیدان	۳۴	۴		سرمورد	۵۵	۶
	کان گنجشکی	۴۹	۵		دم آب	۸۴	۹
	اشگفت زرد	۴۲	۴		سرپوشیده	۳۷	۴
	لران	۱۳۱	۱۶		دورنو	۸۶	۱۰
	بارانگرد	۳۳۸	۳۸		جولر	۹۷	۱۲
	گلابوندان علیا	۲۲	۲		ارزو	۴۹	۵
					پسکره	۲۴۲	۲۸
					دره نی	۱۹۴	۲۱
	جمع	۷۵۴	۸۵	جمع	۸۷۵	۹۹	

تحلیل سازه‌های محیط‌زیستی تاثیرگذار بر رفتار حفاظت از محیط‌زیست...

جدول ۲- بخش‌های مختلف پرسشنامه به همراه تعداد گویه‌ها و مقدار آلفای کرونباخ

بخش	زیر بخش	تعداد گویه‌ها	مقیاس سنجش	مقدار آلفای کرونباخ
ویژگی‌های جمعیت‌شناختی	-	۷	بر اساس مقیاس‌های اسمی و نسبی	-
اخلاق محیط‌زیستی	منفعت‌طلبی	۴	کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵ کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵ (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵)	۰/۷۱۳
	مسئولیت‌پذیری	۳		۰/۷۵۶
	آینده‌نگری	۴		۰/۷۶۵
ارزش‌های محیط‌زیستی	زیست‌بوم	۴		۰/۷۳۷
	نوع‌دوستانه	۳		۰/۷۲۱
	خودخواهانه	۴		۰/۷۶۰
نگرش محیط‌زیستی	-	۱۳		۰/۷۶۹
	-	۹		۰/۸۱۷
قصد (نیت) رفتاری	-	۴		۰/۸۵۴
	کشاورزی	۱۲		۰/۹۰۹
رفتارهای محیط‌زیستی	غیر کشاورزی	۱۲	۰/۸۶۵	

یافته‌ها و بحث

توصیف ویژگی‌های جمعیت‌شناختی پاسخگویان

بر اساس یافته‌های به‌دست‌آمده، میانگین سنی پاسخ‌دهندگان ۴۶/۲۱ سال بود. به لحاظ جنس، ۶۹/۵ درصد (۲۳۷ نفر) از سرپرستان خانوار مورد مطالعه مرد و ۳۰/۵ درصد (۲۸ نفر) زن بودند. در رابطه با سطح سواد سرپرستان خانوار، نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که ۲۲/۳ درصد (۷۶ نفر) بی‌سواد، ۲۴ درصد (۸۲ نفر) ابتدایی، ۲۱/۷ درصد (۷۴ نفر) راهنمایی و ۳۲ درصد (۱۰۹ نفر) سطح سواد دیپلم و بالاتر داشتند. شغل اصلی اکثریت پاسخ‌دهندگان (۵۹/۵ درصد، ۲۰۳ نفر) کشاورزی، ۷/۶ درصد (۲۶ نفر) باغداری، ۹/۴ درصد (۳۲ نفر) دامداری، ۹/۱ درصد (۳۱ نفر) کارمند و مابقی (۴۹ نفر) در سایر مشاغل فعالیت داشتند. نوع بهره‌برداری سرپرستان خانوار از زمین‌های کشاورزی ۷۹/۴ درصد (۲۲۷ نفر) به‌صورت شخصی، ۱۸/۵ درصد (۵۳ نفر) به‌صورت اجاره‌ای و ۲/۱ درصد (۶ نفر) به‌صورت مشاع بود. ۱۵/۷ درصد (۵۳ نفر) از پاسخ‌دهندگان در دوره‌های آموزشی مربوط به محیط‌زیست شرکت کرده بودند و ۸۴/۳ درصد (۲۸۴ نفر) در این دوره‌ها شرکت نکرده بودند. به لحاظ تعداد دوره‌های آموزشی محیط‌زیستی که پاسخ‌دهندگان شرکت کرده بودند، ۴۸/۶ درصد (۱۷ نفر) در یک دوره، ۳۷/۱ درصد (۱۳ نفر) در دو دوره و فقط ۱۴/۳ درصد (۵ نفر) در سه دوره شرکت کرده بودند.

اولویت‌بندی گویه‌های رفتارهای محیط‌زیستی پاسخگویان

الف) بعد غیر کشاورزی

در این تحقیق رفتار غیر کشاورزی محیط‌زیستی در قالب ۱۲ گویه مورد سنجش قرار گرفت. نتایج به‌دست آمده نشان داد که گویه "من حاضرم در فضای اطراف خانه خود درخت بکارم." با میانگین ۴/۸۳ در اولویت اول و گویه "من درباره موضوعات محیط‌زیستی با دیگران صحبت کرده و تلاش می‌کنم اطلاعات خود را به آن‌ها انتقال دهم." با میانگین ۳/۴۷ در اولویت آخر قرار گرفتند (جدول ۳).

ب) بعد کشاورزی

بر اساس یافته‌های به‌دست‌آمده در بعد رفتارهای کشاورزی محیط‌زیستی، گویه "برای بهتر شدن بافت و افزایش حاصلخیزی خاک، بقولات (مثل باقلا، لوبیا، شدر و یونجه) می‌کارم" با میانگین ۴/۵۳ بالاترین اولویت و گویه "در زمین کشاورزی و باغ خود از کودهای شیمیایی استفاده می‌کنم" با میانگین ۳/۵۹ پایین‌ترین اولویت را دارند (جدول ۴).

اولویت‌بندی گویه‌های نیت‌های محیط‌زیستی پاسخگویان

در رابطه با اولویت‌بندی گویه‌های نیت یا قصد محیط‌زیستی از نظر پاسخگویان، نتایج تحقیق نشان داد گویه "قصد دارم شیوه زندگی‌ام را در جهت حفاظت از محیط‌زیست تغییر دهم" با میانگین ۴/۲۸ و گویه "قصد دارم از کودهای محیط‌زیستی که برای محیط‌زیست مناسب است استفاده کنم" با میانگین ۴/۰۳ اولویت آخر را به خود اختصاص دادند (جدول ۵).

جدول ۳- اولویت‌بندی گویه‌های بعد غیر کشاورزی رفتارهای محیط‌زیستی پاسخگویان (n=۳۴۱)

اولویت	انحراف معیار	میانگین*	گویه
۱	۱/۴۳	۴/۸۳	من حاضرم در فضای اطراف خانه خود درخت بکارم.
۲	۱/۳۴	۴/۷۳	من تلاش می‌کنم در مصرف آب در منزل صرفه‌جویی کنم.
۳	۱/۲۸	۴/۶۰	من هیچ‌گاه زباله‌های خود را در محیط‌زیست دور نریخته و یا اگر درجایی زباله ببینم، آن‌ها را جمع‌آوری می‌کنم.
۴	۱/۲۰	۴/۵۹	من اقدامات مرتبط با صرفه‌جویی در مصرف انرژی (همچون خاموش کردن لامپ‌های اضافی، استفاده از لباس گرم در منزل در مواقع سرد سال و غیره) را انجام می‌دهم.
۵	۱/۳۴	۴/۴۳	من توجه زیادی به بازیافت و استفاده مجدد از مواد زائد و ضایعات مانند کیسه‌ها و بطری‌های پلاستیکی دارم.
۶	۱/۲۴	۴/۲۱	من برای بهبود شرایط محیطی محلی برای رشد و نمو بهتر گونه‌های بومی تلاش می‌کنم.
۷	۱/۴۶	۴/۱۷	من از روش‌های بهداشتی برای دفع فاضلاب خانگی استفاده می‌کنم.
۸	۱/۴۸	۳/۸۰	من تمایل دارم با سایر افراد به‌منظور حفاظت از محیط‌زیست و حل مسائل محیط‌زیستی همکاری کنم.
۹	۱/۳۱	۳/۶۷	من تمایل دارم با سایر افراد به‌منظور حفاظت از محیط‌زیست و حل مسائل محیط‌زیستی همکاری کنم.
۱۰	۱/۳۹	۳/۵۸	اگر در جایی یک مشکل محیط‌زیستی ببینم، آن را حتماً به سازمان‌ها و نهادهای ذی‌ربط اطلاع می‌دهم.
۱۱	۱/۵۷	۳/۵۴	من حاضرم به‌صورت داوطلبانه برای حل مسائل محیط‌زیستی کمک مالی کنم.
۱۲	۱/۴۰	۳/۴۷	من درباره موضوعات محیط‌زیستی با دیگران صحبت کرده و تلاش می‌کنم اطلاعات خود را به آن‌ها انتقال دهم.

* ۱: کاملاً مخالفم، ۲: مخالفم، ۳: نظری ندارم، ۴: موافقم، ۵: کاملاً موافقم

جدول ۴- اولویت‌بندی گویه‌های بعد کشاورزی رفتارهای محیط‌زیستی پاسخگویان (n=۳۴۱)

اولویت	انحراف معیار	میانگین*	گویه
۱	۱/۵۴	۴/۵۳	برای بهتر شدن بافت و افزایش حاصلخیزی خاک، بقولات (مثل باقلا، لوبیا، شبدر و یونجه) می‌کارم.
۲	۱/۵۶	۴/۴۵	سعی می‌کنم تا حد امکان از کودهای سبز و حیوانی به‌جای کودهای شیمیایی استفاده کنم.
۳	۱/۳۸	۴/۳۵	برای استفاده بهینه از منابع آب در سطح مزرعه، از فناوری‌های نوین همچون آبیاری قطره‌ای و بارانی استفاده می‌کنم.
۴	۱/۰۶	۴/۳۰	برای حفظ و تقویت بافت خاک مزرعه، زمین کشاورزی خود را آیش می‌گذارم.
۵	۱/۲۱	۴/۱۹	از روش‌های بهداشتی جهت دفع پسماند و ضایعات کشاورزی استفاده می‌کنم.
۶	۱/۴۰	۴/۱۳	برای مبارزه با آفات و بیماری‌های گیاهی، از روش‌های بیولوژیک استفاده کرده و میزان مصرف سموم شیمیایی را به حداقل می‌رسانم.
۷	۱/۳۳	۴/۰۹	به‌جای سوزاندن بقایای گیاهی در سطح مزرعه، آن‌ها را در خاک مخلوط می‌کنم.
۸	۱/۲۰	۴/۰۳	برای کاشت محصولات مختلف، از رقم‌های بذر با نیاز آبی کم و مقاوم به خشکی استفاده می‌کنم.
۹	۱/۱۰	۳/۹۹۷	از ارقام بومی جهت کشت محصولات کشاورزی استفاده می‌کنم.
۱۰	۱/۴۷	۳/۹۹۴	من از چرای بی‌رویه دام در مراتع جلوگیری می‌کنم.
۱۱	۱/۲۴	۳/۸۱	برای حفظ حاصلخیزی خاک از روش‌های خاک‌ورزی حفاظتی استفاده می‌کنم.
۱۲	۱/۲۹	۳/۵۹	در زمین کشاورزی و باغ خود از کودهای شیمیایی استفاده می‌کنم.

* ۱: کاملاً مخالفم، ۲: مخالفم، ۳: نظری ندارم، ۴: موافقم، ۵: کاملاً موافقم

تحلیل سازه‌های محیط‌زیستی تاثیر گذار بر رفتار حفاظت از محیط‌زیست...

جدول ۵- اولویت‌بندی گویه‌های نیت‌های محیط‌زیستی پاسخگویان (n=۳۴۱)

اولویت	انحراف معیار	میانگین ^۰	گویه
۱	۱/۱۱	۴/۲۸	قصد دارم شیوه زندگی‌ام را در جهت حفاظت از محیط‌زیست تغییر دهم.
۲	۱/۳۵	۴/۲۳	قصد دارم از روش‌های جدید حفاظتی (شخم حداقل، کاشت محصولات متنوع و استفاده از بقایای گیاهی سال گذشته جهت کشت) استفاده کنم.
۳	۱/۳۰	۴/۰۹	اگر برنامه‌ای برای حفظ و نگهداری محیط‌زیست برگزار شود، قصد دارم شرکت کنم.
۴	۱/۵۷	۴/۰۳	قصد دارم از کودهای محیط‌زیستی که برای محیط‌زیست مناسب است استفاده کنم.

* ۱: کاملاً مخالفم، ۲: مخالفم، ۳: نظری ندارم، ۴: موافقم، ۵: کاملاً موافقم

همه مردم است، پس نباید آن را با رفتارهایم تخریب کنم" با میانگین ۲/۷۵ بالاترین اولویت و گویه "افزایش محصول و درآمد برای من، مهم‌تر از محیط‌زیست است" با میانگین ۲/۴۹ پایین‌ترین اولویت را به خود اختصاص دادند (جدول ۸).

اولویت‌بندی گویه‌های اخلاق محیط‌زیستی از نظر پاسخگویان

در این مطالعه، اخلاق محیط‌زیستی با استفاده از سه بعد منفعت‌طلبی، مسئولیت‌پذیری و آینده‌نگری مورد بررسی قرار گرفت. در بعد منفعت‌طلبی، گویه "از عملکرد زراعی‌ام راضی هستم و نمی‌خواهم به قیمت فشار بیشتر و تخریب زمین زراعی‌ام، عملکرد را افزایش دهم" با میانگین ۳/۱۳ از بالاترین اولویت و گویه "سعی می‌کنم با مصرف هر چه بیشتر کودهای شیمیایی، تولید و درآمد را بیشتر کنم" با میانگین ۲/۰۵ از پایین‌ترین اولویت برخوردار بودند. در بعد مسئولیت‌پذیری، گویه "اگر به خاطر مصرف زیاد آب توسط من، آب چاه همسایه‌ام کم شود، خود را مسئول می‌دانم" با میانگین ۳/۸۲ و گویه "اگر سلامتی مصرف‌کنندگان به خاطر مصرف محصولات کشاورزی‌ام به خطر بیفتد، مسئولیت آن را می‌پذیرم" با میانگین ۳/۴۷ به ترتیب بالاترین و پایین‌ترین اولویت را دارا بودند. همچنین در بعد آینده‌نگری، پاسخگویان با هر دو گویه "تلاش می‌کنم آب موجود در چاه آب خود را برای آینده حفظ کنم" با میانگین ۴/۰۴ و گویه "ما نباید با استفاده از کودها و سموم شیمیایی، فشار زیادی بر خاک زراعی بیاوریم زیرا بچه‌هایمان و نسل‌های آینده می‌خواهند از این زمین‌ها استفاده کنند" با میانگین ۳/۸۹ اولویت‌های اول و دوم را به خود اختصاص دادند (جدول ۹).

اولویت‌بندی گویه‌های نگرانی محیط‌زیستی پاسخگویان همان‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود از نظر پاسخگویان، گویه "اگر نحوه برخورد انسان با طبیعت اصلاح نشود، محیط‌زیست دچار فاجعه خواهد شد" با میانگین ۴/۱۷ در اولویت اول و گویه "نگران این هستم که استفاده از کود شیمیایی در مزرعه‌ام، باعث شوری خاک شود" با میانگین ۱ ۳/۷۰ در اولویت آخر قرار دارند.

اولویت‌بندی گویه‌های نگرش محیط‌زیستی پاسخگویان در رابطه با اولویت‌بندی گویه‌های نگرش محیط‌زیستی از نظر پاسخگویان، نتایج تحقیق نشان داد گویه "گیاهان و جانوران همانند انسان حق زندگی کردن دارند" با میانگین ۴/۲۹ در اولویت اول و گویه "انسان‌ها حق دارند که محیط طبیعی را طبق نیازهای خودشان دست‌کاری کنند" در اولویت آخر قرار گرفت (جدول ۷).

اولویت‌بندی گویه‌های ارزش‌های محیط‌زیستی از نظر پاسخگویان

در این تحقیق، ارزش محیط‌زیستی شامل ابعاد زیست‌بوم، نوع‌دوستانه و خودمصرفی می‌باشد. در بعد زیست‌بوم، گویه "به نظر من نباید با مصرف زیاد کود شیمیایی محیط‌زیست را آلوده کنیم" با میانگین ۴/۱۱ اولویت اول و گویه "کشاورزان حق ندارند به خاطر افزایش محصول اقدام به تخریب محیط‌زیست کنند" با میانگین ۳/۹۶ اولویت آخر را به خود اختصاص دادند. در بعد نوع‌دوستانه، گویه "محیط‌زیست حق همه مردم است، پس نباید آن را با رفتارهایم تخریب کنم" با میانگین ۴/۱۲ بالاترین اولویت و گویه "چون انسان‌ها اشرف مخلوقات هستند، بنابراین توجه به انسان‌ها مهم‌تر از حفظ گونه‌های گیاهی و جانوری دیگر است" با میانگین ۲/۴۹ پایین‌ترین اولویت را داشتند. در بعد خودمصرفی، گویه "محیط‌زیست حق

جدول ۶- اولویت‌بندی گویه‌های نگرانی محیط‌زیستی (n=۳۴۱)

اولویت	انحراف معیار	میانگین*	گویه
۱	۰/۸۹	۴/۱۷	اگر نحوه برخورد انسان با طبیعت اصلاح نشود، محیط‌زیست دچار فاجعه خواهد شد.
۲	۰/۹۴	۴/۱۱	ورود بی‌رویه دام به مراتع باعث تخریب محیط‌زیست می‌شود.
۳	۱/۰۹	۴/۰۵	وجود زباله در کنار مزارع همواره من را نگران می‌کند.
۴	۰/۸۷	۴/۰۵	سوءاستفاده بی‌رویه انسان از طبیعت باعث نگرانی است.
۵	۰/۷۴	۳/۹۹	عملیات خاک‌ورزی زیاد و از بین رفتن حاصلخیزی خاک منطقه برایم بسیار نگران‌کننده است.
۶	۰/۸۲	۳/۹۸	استفاده بیش‌ازحد از ادوات کشاورزی موجب فرسایش خاک می‌شود.
۷	۰/۹۲	۳/۹۶	در اکثر موارد قبل از استفاده از سموم، میزان مصرف آن را می‌پرسم تا با مصرف زیاد محیط را آلوده نکنم.
۸	۰/۹۳	۳/۹۲	در بیشتر اوقات آتش زدن کاه و گلش مزارع توسط زارعان دیگر مرا نگران محیط‌زیست و سلامت مردم می‌کند.
۹	۱/۱۶	۳/۷۰	نگران این هستم که استفاده از کود شیمیایی در مزرع‌ها، باعث شوری خاک شود.
	۰/۵۲	۳/۵۵	میانگین کل

* ۱: کاملاً مخالفم، ۲: مخالفم، ۳: نظری ندارم، ۴: موافقم، ۵: کاملاً موافقم

جدول ۷- اولویت‌بندی گویه‌های نگرش محیط‌زیستی پاسخگویان (n=۳۴۱)

اولویت	انحراف معیار	میانگین*	گویه
۱	۱/۱۰	۴/۲۹	گیاهان و جانوران همانند انسان حق زندگی کردن دارند.
۲	۰/۸۶	۴/۱۸	علی‌رغم توانایی‌های ویژه‌ای که انسان‌ها دارند، ولی هنوز باید به قوانین طبیعت احترام بگذارند.
۳	۰/۹۷	۴/۱۴	اگر وضعیت به همین منوال ادامه پیدا کند در آینده‌ای نزدیک ما یک فاجعه بزرگ محیط‌زیستی را تجربه خواهیم کرد.
۴	۱/۲۱	۳/۹۷	ما باید روش‌های درست استفاده از منابع طبیعی متنوع بر روی زمین را بیاموزیم.
۵	۱/۰۳	۳/۷۹	دخالتهای انسان در طبیعت اغلب نتایج فاجعه باری به همراه دارد.
۶	۰/۸۸	۳/۷۵	تعادل طبیعت بسیار حساس بوده به سرعت به هم می‌خورد.
۷	۰/۹۷	۳/۷۴	کره زمین شبیه یک سفینه فضایی است که منابع و فضای آن محدود است.
۸	۱/۱۷	۳/۷۳	انسان‌ها بیش‌ازحد از محیط‌زیست سوء استفاده می‌کنند.
۹	۱/۱۳	۳/۷۰	بحران محیط‌زیستی که بشر با آن مواجه است بیش‌از اندازه گسترش پیدا کرده است.
۱۰	۱/۱۸	۳/۳۲	ابتکار و خلاقیت انسان تضمین خواهد کرد که زمین قابل زندگی باشد.
۱۱	۱/۲۸	۳/۱۸	ما در حال رسیدن به مرحله‌ای هستیم که کره زمین نمی‌تواند بیشتر از این نیازهای جمعیت را برآورده سازد.
۱۲	۱/۵۲	۲/۸۵	انسان برای این خلق شده است که بر سایر موجودات حکومت کند.
۱۳	۱/۱۸	۲/۳۰	انسان‌ها حق دارند که محیط طبیعی را طبق نیازهای خودشان دست‌کاری کنند.

* ۱: کاملاً مخالفم، ۲: مخالفم، ۳: نظری ندارم، ۴: موافقم، ۵: کاملاً موافقم

تحلیل سازه‌های محیط‌زیستی تاثیرگذار بر رفتار حفاظت از محیط‌زیست...

جدول ۸- اولویت‌بندی گویه‌های ارزش‌های محیط‌زیستی به تفکیک مؤلفه‌ها از نظر پاسخگویان (n=۳۴۱)

اولویت	انحراف معیار	میانگین*	گویه	زیست‌بوم
۱	۱/۰۷	۴/۱۱	به نظر من نباید با مصرف زیاد کود شیمیایی محیط‌زیست را آلوده کنیم.	زیست‌بوم
۲	۰/۸۳	۴/۰۰	به نظر من محافظت از محیط‌زیست و آبادانی آن بر کشاورزی اولویت دارد.	
۳	۰/۹۵	۳/۹۸	بقای انسان در وجود منابع طبیعی سالم است، پس حفاظت از آن قبل از هر اقدامی واجب است.	
۴	۰/۹۲	۳/۹۶	کشاورزان حق ندارند به خاطر افزایش محصول اقدام به تخریب محیط‌زیست کنند.	
۱	۰/۸۲	۴/۱۲	محیط‌زیست حق همه مردم است، پس نباید آن را با رفتارهایم تخریب کنم.	نوع دوستانه
۲	۰/۸۶	۴/۰۷	به نظر من نباید اجازه دهیم آلودگی مزرعه‌مان به دیگر مزارع انتقال یابد تا کشاورزان دیگر دچار مشکل شوند.	
۳	۱/۲۴	۲/۴۹	چون انسان‌ها اشرف مخلوقات هستند، بنابراین توجه به انسان‌ها مهم‌تر از حفظ گونه‌های گیاهی و جانوری دیگر است.	
۱	۱/۰۶	۲/۷۵	منابع طبیعی راهی برای حل مشکلات من و رسیدن به منافع شخصی‌ام است.	خودمصرفی
۲	۰/۹۷	۲/۷۳	در شرایط اقتصادی امروز من نمی‌توانم به محیط‌زیست یا منافع جمعی فکر کنم.	
۳	۱/۱۰	۲/۴۵	این حق کشاورز است که فقط به مزرعه خود توجه کند و بقیه مزارع به او ارتباطی ندارد.	
۴	۱/۱۰	۲/۳۵	افزایش محصول و درآمد برای من، مهم‌تر از محیط‌زیست است.	

* ۱: کاملاً مخالفم، ۲: مخالفم، ۳: نظری ندارم، ۴: موافقم، ۵: کاملاً موافقم

جدول ۹- اولویت‌بندی گویه‌های اخلاق محیط‌زیستی به تفکیک مؤلفه‌ها از نظر پاسخگویان (n=۳۴۱)

اولویت	انحراف معیار	میانگین*	گویه	منفعت‌طلبی
۱	۱/۱۸	۳/۱۳	از عملکرد زراعی‌ام راضی هستم و نمی‌خواهم به قیمت فشار بیشتر و تخریب زمین زراعی‌ام، عملکرد را افزایش دهم.	منفعت‌طلبی
۲	۱/۰۱	۲/۵۰	همیشه تلاش می‌کنم از سموم شیمیایی (برای مبارزه با آفات) استفاده کنم.	
۳	۱/۰۳	۲/۴۱	سعی می‌کنم با سوزاندن کاه و کلش، زمین کشاورزی‌ام را هرچه سریع‌تر برای کشت بعدی آماده کنم.	
۴	۰/۹۲	۲/۰۵	سعی می‌کنم با مصرف هر چه بیشتر کودهای شیمیایی، تولید و درآمدم را بیشتر کنم.	
۱	۰/۹۰	۳/۸۲	اگر به خاطر مصرف زیاد آب توسط من، آب چاه همسایه‌ام کم شود، خود را مسئول می‌دانم.	مسئولیت‌پذیری
۲	۱/۰۵	۳/۸۰	اگر در اثر استفاده از سموم علف‌کش‌های شیمیایی و یا سوزاندن کاه و کلش، موجودات مزرعه (مثل حشرات، زنبورها، مورچه‌ها، کرم‌ها و پروانه‌ها) از بین بروند، احساس گناه می‌کنم.	
۳	۱/۰۷	۳/۴۷	اگر سلامتی مصرف‌کنندگان به خاطر مصرف محصولات کشاورزی‌ام به خطر بیفتد، مسئولیت آن را می‌پذیرم.	
۱	۰/۸۸	۴/۰۴	تلاش می‌کنم آب موجود در چاه آب خود را برای آینده حفظ کنم.	آینده‌نگری
۲	۱/۰۵	۳/۸۹	ما نباید با استفاده از کودها و سموم شیمیایی، فشار زیادی بر خاک زراعی بیاوریم زیرا بچه‌هایمان و نسل‌های آینده می‌خواهند از این زمین‌ها استفاده کنند.	

* ۱: کاملاً مخالفم، ۲: مخالفم، ۳: نظری ندارم، ۴: موافقم، ۵: کاملاً موافقم

در راستای سود رساندن به محیط‌زیست هستند. در صورتی که در ارزش‌های خودخواهانه بر منافع فردی تأکید می‌شود؛ بنابراین اساس یافته این تحقیق نشان می‌دهد که سرپرستان خانوار مورد مطالعه بیشتر گرایش به ارزش‌های زیست‌بوم و انسان‌دوستانه دارند که دی گروت و استج (De Groot & Steg, 2010) و غزانی و بیژنی (۱۳۹۵) نیز در تحقیق خود به این نتیجه دست یافتند. میانگین متغیرهای نگرش و نگرانی محیط‌زیستی به ترتیب ۳/۳۲ و ۳/۵۵ به‌دست آمد که با توجه به شاخص ISDM در سطح‌های متوسط و بالا قرار می‌گیرند. اسحاقی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهشی به این نتیجه دست یافتند که اکثر روستاییان دارای نگرانی محیط‌زیستی بالایی هستند و مخاطرات از بین رفتن محیط‌زیست را درک کرده‌اند. میانگین قصد رفتارهای محیط‌زیستی پاسخگویان ۴/۱۶ محاسبه شد که در متوسط قرار می‌گیرد. میانگین مؤلفه‌های رفتارهای محیط‌زیستی پاسخگویان نشان می‌دهد از نظر رفتارهای کشاورزی سازگار با محیط‌زیست با میانگین ۴/۱۶ در اولویت اول و رفتارهای غیر کشاورزی سازگار با محیط‌زیست (میانگین ۴/۰۶) در اولویت دوم قرار داشت (جدول ۱۰).

توصیف متغیرهای محیط‌زیستی مورد مطالعه بر اساس شاخص ISDM
 نتایج حاصل از گروه‌بندی پاسخگویان بر اساس شاخص تفاوت انحراف معیار از میانگین در سطوح بالا، متوسط و پایین به لحاظ متغیرهای مورد مطالعه تحقیق در جدول ۱۰ نشان داده شده است. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد، بیشتر پاسخگویان مورد مطالعه از نظر مؤلفه‌های اخلاق، ارزش‌ها و نگرش محیط‌زیستی در سطح متوسطی قرار گرفتند و از نظر متغیرهای نگرانی، قصد و رفتارهای محیط‌زیستی دارای وضعیت خوبی بودند. میانگین به‌دست آمده در رابطه با مؤلفه‌های اخلاق محیط‌زیستی نشان می‌دهد از نظر پاسخگویان مؤلفه آینده‌نگری با میانگین ۳/۹۶ در بالاترین اولویت و مؤلفه منفعت‌طلبی با میانگین ۲/۵۲ در اولویت آخر قرار گرفت. میانگین به‌دست آمده برای مؤلفه‌های ارزش‌های محیط‌زیستی نشان می‌دهد از نظر پاسخگویان، بعد زیست‌بوم با میانگین ۴/۰۱ بالاترین اولویت و بعد خودخواهانه با میانگین ۲/۵۷ پایین‌ترین اولویت را به خود اختصاص دادند که با مطالعه ولی‌زاده و همکاران (۱۳۹۴) مطابقت دارد. جانسون و همکاران (Jansson et al., 2010) در این رابطه معتقدند در واقع، ابعاد زیست‌بوم و اجتماعی ارزش‌های محیط‌زیستی بیشتر

جدول ۱۰- توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس سطوح مختلف سازه‌های محیط‌زیستی تحقیق بر اساس طبقه‌بندی ISDM

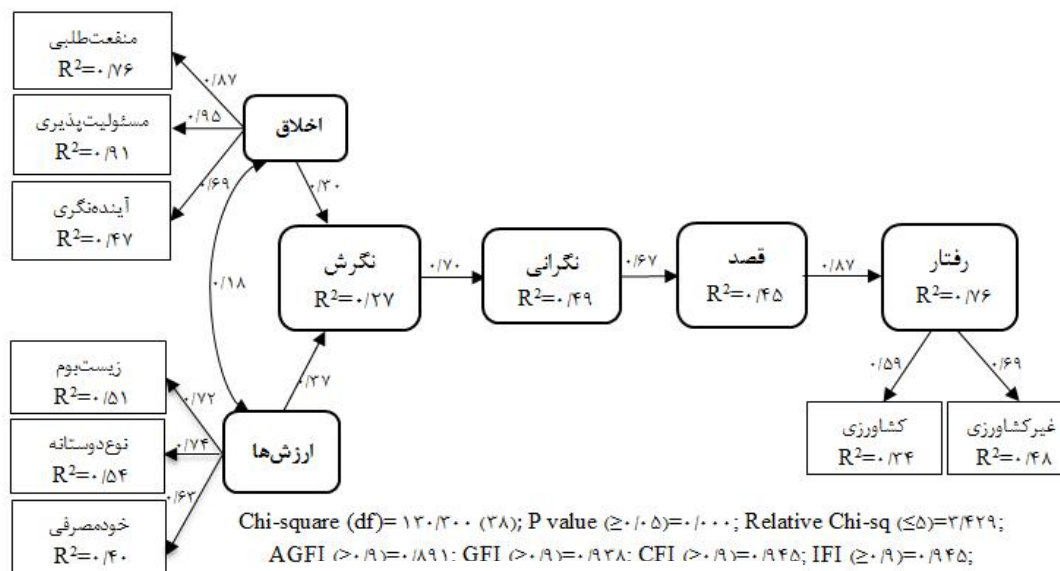
متغیر	مؤلفه	پایین		متوسط		زیاد		میانگین	انحراف معیار
		درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی		
اخلاق	منفعت‌طلبی	۱۸/۵	۲۳۲	۶۸	۴۶	۱۳/۵	۲/۵۲	۰/۷۶	
	مسئولیت‌پذیری	۱۲/۶	۲۴۹	۷۳	۴۹	۱۴/۴	۳/۷۰	۰/۸۳	
	آینده‌نگری	۱۱/۴	۲۵۸	۷۵/۷	۴۴	۱۲/۹	۳/۹۶	۰/۸۲	
ارزش‌ها	زیست‌بوم	۹/۴	۲۵۵	۷۴/۸	۵۴	۱۵/۸	۴/۰۱	۰/۶۵	
	نوع‌دوستانه	۸/۸	۲۷۲	۷۹/۸	۳۹	۱۱/۴	۳/۵۶	۰/۷۳	
	خودخواهانه	۱۴/۷	۲۳۴	۶۸/۶	۵۷	۱۶/۷	۲/۵۷	۰/۸۱	
نگرش	-	۱۴/۱	۲۵۹	۷۵/۹	۳۴	۱۰	۳/۳۲	۰/۵۵	
نگرانی	-	۳/۲	۱۵۷	۴۶	۱۷۳	۵۰/۷	۳/۵۵	۰/۵۲	
قصد (نیت) رفتاری	-	۳/۲	۱۴۷	۴۳/۱	۱۸۳	۵۳/۷	۴/۱۶	۱/۱۲	
رفتار	کشاورزی	۲/۱	۱۴۶	۴۲/۸	۱۸۸	۵۵/۱	۴/۱۲	۰/۹۳	
	غیر کشاورزی	۲/۱	۱۳۱	۳۸/۴	۲۰۳	۵۹/۵	۴/۰۶	۰/۹۷	

تحلیل سازه‌های محیط‌زیستی تاثیر گذار بر رفتار حفاظت از محیط‌زیست...

متغیر هنجارهای اخلاقی و ارزش‌های محیط‌زیستی در حدود ۲۷ درصد از واریانس نگرش محیط‌زیستی؛ به همین ترتیب متغیر نگرش ۴۹ درصد از واریانس نگرانی محیط‌زیستی، متغیر نگرانی ۴۵ درصد از واریانس قصد انجام رفتارهای محیط‌زیستی و در نهایت، قصد انجام رفتارهای محیط‌زیستی در حدود ۷۶ درصد از واریانس متغیر رفتارهای محیط‌زیستی را تبیین کرده‌اند که با نتایج مطالعات صورت گرفته توسط رحیمی فیض‌آباد و همکاران (۱۳۹۵)، چن (Chen, 2015)، وانگ و همکاران (Wang *et al.*, 2014)، لویز و آرانگو (Lopez & Arango, 2008) همخوانی دارد. در رابطه با مؤلفه‌های رفتارهای محیط‌زیستی، نتایج به دست آمده در نگاره ۲ نشان می‌دهد رفتارهای غیر کشاورزی و رفتارهای کشاورزی روستاییان مورد مطالعه به ترتیب ۴۸ و ۳۴ درصد از تغییرات رفتارهای محیط‌زیستی را تبیین نموده‌اند این نتیجه نشان می‌دهد رفتارهای روستاییان در زمینه‌ی فعالیت‌های غیر کشاورزی، سهم عمده‌ای در تبیین رفتارهای محیط‌زیستی آن‌ها داشته است (نگاره ۲).

تحلیل اثرات سازه‌های محیط‌زیستی بر رفتار سرپرستان خانوار مورد مطالعه

به‌منظور آزمون رابطه علی- معلولی بین متغیرهای تحقیق از تکنیک مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد. در این زمینه، برای برآورد مدل ساختاری که در واقع مدل کلی تحقیق بوده و روابط علی بین متغیرهای مستقل و وابسته تحقیق را نشان می‌دهد، ابتدا جمع جبری متغیرهای آشکار هر یک از متغیرهای مکنون (پنهان) تحقیق شامل رفتارهای محیط‌زیستی کشاورزی و غیر کشاورزی، قصد انجام رفتارهای محیط‌زیستی، نگرانی، نگرش، هنجارهای اخلاقی و ارزش‌های محیط‌زیستی محاسبه شد و سپس به برآورد مدل و بررسی برازش و آزمون فرضیه‌های تحقیق پرداخته شد. در خصوص برازش نیکویی مدل ساختاری، یافته‌های تحقیق نشان داد که هرچند مدل برآورد شده بر اساس شاخص کای اسکویر از برازش نیکویی مناسبی برخوردار نیست، اما بر اساس سایر شاخص‌های برازندگی، دارای برازش نیکویی قابل‌قبولی بود (نگاره ۲). شایان‌ذکر است که مدل ساختاری برآورده شده در همان مرحله اول از برازش مناسبی برخوردار بوده و نیاز به اصلاح نداشت. همان‌طور که از نگاره ۲ پیداست، دو

نگاره ۲- مدل ساختاری تحقیق

بررسی نتایج آزمون فرضیات تحقیق

همان‌طور نتایج به‌دست آمده در جدول ۳ نشان می‌دهند دو متغیر اخلاق و ارزش‌های محیط‌زیستی اثر مثبت و معنی‌داری بر روی نگرش محیط‌زیستی دارند بنابراین فرضیه اول و دوم تحقیق مورد تأیید قرار می‌گیرد. این یافته با نتایج تحقیقات شین و همکاران (Shin et al., 2017)، منتی‌زاده و همکاران (۱۳۹۴)، صالحی و امام‌قلی (۱۳۹۵) همخوانی دارد. در واقع، وجود رابطه مثبت و معنی‌داری بین ارزش‌ها و نگرش محیط‌زیستی نشان می‌دهد تأثیر ارزش‌های اجتماعی (انسان دوستانه) و زیست‌بوم بر این رابطه نسبت به ارزش‌های خودخواهانه بیشتر بوده است. مقادیر ضرایب مسیر مؤلفه‌های ارزش‌های محیط‌زیستی در نگاره ۲ نشان می‌دهد که ارزش‌های خودخواهانه (خودمصرفی) کمترین تأثیر (۰/۶۳) را در مقایسه با ابعاد انسان‌دوستانه (۰/۷۴) و زیست‌بوم (۰/۷۲) را در تبیین ارزش‌های محیط‌زیستی داشتند. این نتیجه در بسیاری از تحقیقات مورد تأیید قرار گرفته است (Milfont & Gouveia, 2006; Honkanen & Verplanken, 2004; Garling et al., 2003). به‌دست آمده نشان می‌دهد که متغیر نگرش محیط‌زیستی اثر مثبت و معنی‌داری بر روی نگرانی محیط‌زیستی را دارد (تأیید فرضیه سوم) (جدول ۳)؛ که مطابق با نتیجه تحقیق بیژنی و همکاران (Bijani et al., 2017)؛ خاولا و همکاران (Khaola et al., 2014) و کولموس و آگیمان (Kollmus & Agyeman, 2002) است. در واقع تمایل ذهنی افراد به حفظ محیط‌زیست (نگرش محیط‌زیستی) باعث می‌شود نسبت به مسائل محیط‌زیستی حساس شوند و نگرانی آن‌ها در رابطه با محیط‌زیست افزایش یابد؛ به همین خاطر

همان‌طور که دانلاپ و جونز (Dunlap & Jones, 2002) بیان داشته‌اند هر چه قدر نگرش افراد نسبت مسائل محیط‌زیستی افزایش یابد نگرانی آن‌ها نیز برای حفظ محیط‌زیست و رفع مسائل و مشکلات آن افزایش می‌یابد که این منجر به تصمیم گرفتن افراد برای انجام کاری (قصد رفتاری) برای حفظ محیط‌زیست می‌شود. نتایج تحقیق در جدول ۲ نشان می‌دهد متغیر نگرانی محیط‌زیستی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر روی قصد انجام رفتارهای محیط‌زیستی دارد (تأیید فرضیه چهارم تحقیق) که این نتیجه در مطالعات (رحمانی و طالبی بربجانی، Biswas & Roy, 2015; Khaola et al., 2014؛ (۱۳۹۵) Nath et al., 2013; Yin et al., 2010; Aertsens et al., 2009; Steg & Vlek, 2009; Jain & Kaur, 2004; Squires et al., 2001; Jobber, 2000) مورد تأیید قرار گرفته است. استج و ولک (Steg & Vlek, 2009) نیز بیان می‌کنند فردی که دارای نگرش محیط‌زیستی است نگران محیط‌زیست بوده و قصد دارد طوری رفتار کند تا به محیط‌زیست صدمه‌ای وارد نکند. در واقع نگرانی‌های محیط‌زیستی در رابطه بین نگرش و قصد رفتاری تأثیرگذار هستند. فرضیه پنجم تحقیق در رابطه با تأثیر قصد محیط‌زیستی بر روی رفتار بود که مورد تأیید قرار گرفت. این یافته مطابق با نتایج تحقیقات صورت گرفته توسط وانگ و همکاران (Wang et al., 2014)، لی و کای (Li & Cai, 2012) می‌باشند. فیش‌بین و آجزن (Fishbein & Ajzen, 1975) در نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده بیان کرده‌اند که قصد‌های رفتاری بهترین عامل مؤثر بر تعیین رفتار به‌طور مستقیم می‌باشد (جدول ۱۱).

جدول ۱۱- نتایج به‌دست آمده در خصوص آزمون فرضیه‌های تحقیق بر اساس مدل ساختاری

نتیجه آزمون	سطح معنی‌داری	مقدار t	ضرایب رگرسیونی استاندارد	خطای استاندارد	مقادیر غیراستاندارد	فرضیه تحقیق
تأیید فرضیه ۱	۰/۰۰۱	۵/۸۷۵	۰/۳۰۳	۰/۰۵۷	۰/۳۳۸	اخلاق ← نگرش
تأیید فرضیه ۲	۰/۰۰۱	۶/۰۶۷	۰/۳۷۳	۰/۰۵۰	۰/۳۰۴	ارزش‌ها ← نگرش
تأیید فرضیه ۳	۰/۰۰۱	۹/۰۷۸	۰/۶۹۸	۰/۰۶۴	۰/۵۸۱	نگرانی ← نگرش
تأیید فرضیه ۴	۰/۰۰۱	۸/۸۳۲	۰/۶۷۱	۰/۰۵۰	۰/۴۴۶	قصد ← نگرانی
تأیید فرضیه ۵	۰/۰۰۱	۱۴/۰۳۹	۰/۸۷۳	۰/۰۵۰	۰/۷۰۰	قصد ← رفتار

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این تحقیق با هدف بررسی متغیرهای محیط‌زیستی تأثیرگذار بر رفتار حفاظت از محیط‌زیست روستاییان شهرستان باغ‌ملک انجام شد. با توجه به متعدد بودن متغیرهای محیط‌زیستی و اهمیت آن‌ها، انتخاب همه آن‌ها جهت ترسیم چارچوب مفهومی تحقیق، همواره محققان را با محدودیت مواجه می‌نماید بنابراین در این تحقیق سعی بر آن شد متغیرهایی در چارچوب مفهومی قرار بگیرند که روابط بین آن‌ها از پشتوانه علمی و قوی‌تری برخوردار باشند و بیشتر مورد توجه محققان و صاحب‌نظران قرار گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان داد مدل ساختاری تحقیق بر اساس مقادیر شاخص‌های برازش به‌دست آمده از برازش قابل قبولی برخوردار بود؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت مدل به‌دست آمده بر اساس ادبیات نظری و پیشینه تجربی بوده و نتایج آن با واقعیت‌های موجود انطباق داشت؛ بنابراین از طریق داده‌های میدانی گردآوری شده مورد حمایت قرار گرفته است. با توجه به نتایج مدل ساختاری مشخص شد هنجارهای اخلاقی اثر مثبت و معنی‌داری بر روی نگرش محیط‌زیستی روستاییان داشتند (تأیید فرضیه اول تحقیق)؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بعد اخلاق محیط‌زیستی که جنبه نرم‌افزاری حفاظت از محیط‌زیست است باید در کنار سایر ابعاد حفاظت از محیط‌زیست مورد توجه قرار گیرد و از آنجایی که اخلاق و نگرش بیشتر جنبه ذهنی دارند بنابراین تأثیر آن‌ها می‌تواند در رفتارهای محیط‌زیستی روستاییان مشاهده گردد. از طرفی دیگر وجود رابطه معنی‌دار بین این دو متغیر نشان می‌دهد روستاییانی که به صرفه‌جویی در مصرف منابع محیط‌زیستی اعتقاد دارند و خود را در برابر حفظ سلامتی مصرف‌کنندگان و سایر موجودات زنده مسئول می‌دانند و در مصرف منابع طبیعی به فکر حق استفاده نسل‌های آینده از این منابع هستند بنابراین نگرش‌ها نسبت به محیط‌زیست مساعدتر خواهد بود. نتایج تحقیق نشان داد که ارزش‌های محیط‌زیستی تأثیر مثبت و معنی‌داری بر روی نگرش روستاییان داشتند (تأیید فرضیه دوم تحقیق). ارزش‌های نوع‌دوستانه و زیست‌بوم از بیشترین سهم در تبیین ارزش‌های محیط‌زیستی برخوردار بودند که حاکی از جهت‌گیرهای ارزشی مثبت در بین روستاییان مورد مطالعه را نشان می‌دهند. این خود بر روی نگرش محیط‌زیستی آن‌ها نیز تأثیر مثبت داشته باشد. نتایج

تحقیق در رابطه با فرضیه سوم تحقیق نشان داد نگرش محیط‌زیستی روستاییان تأثیر مثبت و معنی‌داری بر روی نگرانی‌های محیط‌زیستی آن‌ها داشته باشد (تأیید فرضیه سوم). این نتیجه نشان می‌دهد نگرش مثبتی که در بین روستاییان مورد مطالعه نسبت به حفاظت از محیط‌زیست وجود دارد باعث شده است آگاهی‌های خود نسبت به مسائل محیط‌زیستی پیرامون خود را افزایش دهند که افزایش آگاهی منجر به ایجاد نگرانی نسبت به محیط‌زیست در افراد می‌شود. بنابراین مسائل محیط‌زیستی را درک نموده و تصمیم می‌گیرند برای حل آن مشکلات تلاش نمایند که این همان قصد رفتاری است که در این تحقیق تأثیر مثبت نگرانی‌های محیط‌زیستی بر قصد رفتاری روستاییان مورد مطالعه تأیید شد (تأیید فرضیه چهارم). قصد رفتاری نیز مطابق با نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده منجر به بروز رفتار مناسب می‌شود که در این تحقیق نیز این موضوع ثابت شد (تأیید فرضیه پنجم). به‌طور کلی در قالب یک نتیجه‌گیری کلی می‌توان بیان داشت هنجارهای اخلاقی مثبت (مسئولیت‌پذیری و آینده‌نگری) و ارزش‌های محیط‌زیستی نوع‌دوستانه و زیست‌بوم باعث ایجاد نگرش مثبت در افراد می‌شوند که نگرش مثبت باعث می‌شود محیط‌زیست افراد برای آن‌ها مهم تلقی شده و همواره نگرانی این را داشته باشند که به محیط‌زیست آسیب نزنند و تا جایی که می‌توانند از آن محافظت کنند. بنابراین تصمیم می‌گیرند (نیت محیط‌زیستی) کارهایی که انجام می‌دهند در راستای حفظ محیط‌زیست و بهبود کیفیت آن باشد. با توجه به نتایج به‌دست آمده پیشنهادهای ذیل ارائه می‌شوند:

- برگزاری دوره‌های آموزشی مختلف در رابطه با محیط‌زیست باعث می‌شود آگاهی‌های محیط‌زیستی روستاییان افزایش یابد. در این دوره‌ها باید روستاییان را از پیامدهای منفی اخلاق منفعت‌طلبی و ارزش‌های خودمحور مطلع نمود و آن‌ها را به سمت هنجارهای اخلاقی مثبت و ارزش‌های نوع‌دوستانه و دوستدار محیط‌زیست سوق داد.

- وجود نگرش مساعد نسبت به مسائل محیط‌زیستی باعث می‌شود که روستاییان همواره نگران حفظ محیط‌زیست باشند. به‌منظور تقویت این نوع نگرش، برگزاری کارگاه‌های آموزشی در زمینه‌ی نحوه برقراری ارتباط مناسب با محیط‌زیست می‌تواند مفید باشد.

همفکری برنامه‌های مشارکتی را جهت پاک‌سازی و حفظ محیط‌زیست تدوین و اجرا نمایند.

- با توجه به این‌که هر اندازه مسئولیت‌پذیری فرد بیشتری باشد به همان میزان رفتار مسئولانه‌تر و اخلاق‌مدارتری نسبت به محیط‌زیست خواهد داشت بنابراین پیشنهاد می‌شود از طریق تفویض اختیار به روستاییان حس مسئولیت‌پذیری را در آنان افزایش داد چرا که این امر منجر می‌شود افراد به محیطی که در آن زندگی می‌کنند حس تعلق داشته و رفتارهای محیط‌زیستی بهتری بروز دهند. به عبارتی دیگر فراهم کردن فضا برای ابراز هویت افراد در قالب سازمان‌های غیردولتی فعال در حوزه محیط‌زیست می‌تواند فرصت مناسبی باشد تا روستاییان هم نقش آگاه‌سازی عمومی از مسائل محیط‌زیستی را بر عهده داشته و هم به‌نوعی ناظر بر عملکرد دولت در امور مربوط به محیط‌زیست باشند.

- نظر به اهمیت دانش محیط‌زیستی روستاییان و تأثیر آن در ایجاد نگرش مثبت نسبت به محیط‌زیست، پیشنهاد می‌شود تأثیر این متغیر نیز در مطالعه‌های آتی کنار سایر متغیرها مورد بررسی قرار گیرد.

- به‌طور کلی با توجه به اینکه متغیرهای مورد مطالعه در این تحقیق بیشتر جنبه فرهنگی دارند. تهیه و تدوین برنامه‌های مرتبط با محیط‌زیست و اجرای آن در قالب برنامه‌های روستایی از طریق رسانه‌های جمعی و انبوهی می‌تواند تأثیر مهمی در بهبود وضعیت هر یک از متغیرهای محیط‌زیستی و در نهایت بروز رفتارهای سازگار با محیط‌زیست در بین روستاییان داشته باشد.

- همان‌طور که نتایج توصیفی تحقیق نشان داد گرایش بیشتر روستاییان مورد مطالعه به سمت ارزش‌های زیست‌بوم بود و این جهت‌گیری باعث ایجاد نگرش مثبت در آن‌ها در ارتباط با محیط‌زیست می‌شود؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود تقویت و اشاعه این‌گونه باورها و ارزش‌های محیط‌زیستی بایستی از طرف نهادها و سازمان‌های آموزشی و رسانه‌های جمعی مورد توجه قرار گیرد. با توجه به این‌که حفاظت از محیط‌زیست باید توسط آحاد جامعه و مسئولان یک امر مهم و حیاتی تلقی شود بنابراین این امر به مشارکت جمعی بین مسئولان و مردم جامعه نیاز دارد. در این راستا سازمان‌های ذی‌ربط از قبیل محیط‌زیست، شهرداری، منابع طبیعی و جهاد کشاورزی شهرستان باغ‌ملک می‌توانند با همکاری و

منابع

- اسحاقی، س. ر.، حجازی، ی.، و علم بیگی، ا. (۱۳۹۴). تفکیک سطوح نگرانی‌های زیست‌محیطی روستاییان بر اساس متغیرهای اجتماعی: کاربرد مدل لجستیک دووجهی. *مجله پژوهش‌های روستایی*، دوره ۶، شماره ۲، صص ۲۵۲-۲۳۳.
- افشاری، ز.، آجیلی، ع.، رضائی‌مقدم، ک.، و بیژنی، م. (۱۳۹۰). بررسی نگرش‌های پایداری در بین کشاورزان پنبه‌کار استان اصفهان. *مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، دوره ۲-۴۲، شماره ۳، صص ۴۳۱-۴۲۳.
- پور، س.، و سعادت‌یار، ف. (۱۳۹۱). تحلیل و بررسی نگرش‌ها و نیات رفتاری مسئولان محیط‌زیستی با توجه به شهروندان محیط‌زیستی. *مجله علمی ترویجی راهبرد یاس*، شماره ۲۹، صص ۱۹۷-۲۱۴.
- حجازی، س. ی.، و اسحاقی، س. ر. (۱۳۹۳). تبیین رفتار محیط‌زیستی روستاییان استان‌های غرب کشور بر اساس مدل رفتار برنامه‌ریزی شده. *مجله تحقیقات توسعه و اقتصاد کشاورزی ایران*، دوره ۴۵، شماره ۲، صص ۲۶۷-۲۵۷.
- رحمانی، ز.، و طالبی بریجانی، س. (۱۳۹۵). تأثیر نگرانی‌های زیست‌محیطی بر قصد خرید محصولات با بسته‌بندی دوستدار محیط‌زیست. اولین همایش ملی علوم انسانی با رویکرد مدیریت و اقتصاد مقاومتی، ساری، ۱۴ بهمن، صص ۱-۱۴.
- رحیمی فیض‌آباد، ف.، یزدان‌پناه، م.، فروزانی، م.، محمدزاده، س.، و بورتن، ر. (۱۳۹۵). تبیین رفتار حفاظت از آب کشاورزان با استفاده از تئوری توسعه‌یافته رفتار برنامه‌ریزی شده: مورد مطالعه شهرستان الشتر. *مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی*، دوره ۱۲، شماره ۲، صص ۱-۱۷.
- صالحی، ص.، و امامقلی، ل. (۱۳۹۵). نقش هنجارهای فردی و اجتماعی در شکل‌گیری رفتار حامی محیط‌زیست. *فصلنامه آموزش محیط‌زیست و توسعه پایدار*، دوره ۴، شماره ۳، صص ۲۱-۱۲.

تحلیل سازه‌های محیط‌زیستی تاثیرگذار بر رفتار حفاظت از محیط‌زیست...

- صالحی، ص.، و امامقلی، ل. (۱۳۹۱). سرمایه فرهنگی و نگرش و رفتارهای محیط‌زیستی (مطالعه موردی: استان کردستان). *فصلنامه انجمن ایرانی مطالعات فرهنگی و ارتباطات*، دوره ۸، شماره ۲۸، صص ۹۱-۱۲۰.
- صالحی، ص.، و پازوکی‌نژاد، ز. (۱۳۹۵). تحلیل عوامل اجتماعی- فرهنگی مؤثر بر گرایش روستاییان به کشاورزی پایدار (مطالعه موردی: روستاهای شهرستان بابلسر). *فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی*، سال ۵، شماره ۱۳، صص ۶۷-۸۲.
- صالحی، ص.، و حمایت خواه جهرمی، م. (۱۳۹۳). مقایسه‌ی تحلیلی ارزش‌های محیط‌زیستی جهان اسلام و غرب؛ تحلیل ثانویه داده‌های پیمایش ارزش‌های جهانی (WVS). *مجله مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران*، دوره ۲، شماره ۳، صص ۵۰۵-۵۲۳.
- صالحی عمران، ا.، و آقامحمدی، ع. (۱۳۸۷). بررسی دانش، نگرش و مهارت‌های زیست‌محیطی معلمان آموزش دوره‌ی ابتدایی استان مازندران. *فصلنامه‌ی تعلیم و تربیت*، دوره ۲۴، شماره ۳، صص ۹۱-۱۱۸.
- غزالی، ع.، و بیژنی، م. (۱۳۹۵). کاربردهای نگرشی ارزشی زیست‌محیطی در تحلیل رفتار زیست‌محیط گرایانه کشاورزان به منظور حفاظت از خاک. *مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، دوره ۲-۴۷، شماره ۱، صص ۸۱-۹۱.
- محبوبی، م.، و رمضانی، ن. (۱۳۹۰). سنجش اخلاق محیط‌زیستی روستاییان در استان گلستان. *مجله اخلاق در علوم و فناوری*، دوره ۶، شماره ۳، صص ۶۷-۵۸.
- منتی‌زاده، م.، و زمانی، غ. (۱۳۹۱). تدوین مدل رفتار زیست‌محیطی زارعان شهرستان شیراز. *مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی*، جلد ۸، شماره ۲، صص ۷۴-۶۳.
- منتی‌زاده، م.، زمانی، غ.، و غلامرضایی، س. (۱۳۹۴). واکاوی هنجارهای اخلاقی زیست‌محیطی کشاورزان: مورد مطالعه کشاورزان شهرستان شیراز. *مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی*، دوره ۱۱، شماره ۲، صص ۶۵-۴۹.
- منتی‌زاده، م.، زمانی، غ.، و کرمی، ع. (۱۳۹۳). مدل‌یابی رفتار زیست‌محیطی زارعان شهرستان شیراز با استفاده از تئوری ارزش - عقیده - هنجار استرن. *مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، دوره ۴۵، شماره ۴، صص ۶۲۴-۶۱۳.
- ولی‌زاده، ن.، بیژنی، م.، و عباسی، ع. (۱۳۹۴). تحلیل محیط‌زیست‌گرایانه رفتار مشارکتی کشاورزان در حفاظت از منابع آب سطحی در حوضه جنوبی آبریز دریاچه ارومیه. *مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی*، دوره ۱۱، شماره ۲، صص ۲۰۱-۱۸۳.
- هوشمندان‌فرد، ز.، و شمس، ع. (۱۳۹۵). عوامل مؤثر بر رفتار مصرف‌موم شیمیایی توسط گلخانه‌داران استان زنجان. *مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی*، دوره ۱۲، شماره ۱، صص ۱۳۱-۱۱۹.
- Aertsens, J., Verbeke, W., Mondelaers, K., and Van Huylenbroeck, G. (2009). Personal determinants of organic food consumption: A review. *British Food Journal*, 111(10), 1140-1167.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179-211.
- Ajzen, I., and Fishbein, M. (2005). The influence of attitudes on behavior. In B.T. Albarracín, B.T. Johnson, and M.P. Zanna (Eds.), *Handbook of Attitudes*, PP. 173-221. Erlbaum: Mahwah, NJ, USA.
- Al-Aidaros, A.H., Shamsudin, F.M., and Idris, K.M. (2013). Ethics and ethical theories from an Islamic perspective. *International Journal of Islamic Thought (IJIT)*, 4, 1-13.
- Bamberg, S., and Moser, G. (2007). Twenty years after Hines, Hungerford, and Tomera: A new meta-analysis of psycho-social determinants of pro-environmental behaviour. *Journal of Environmental Psychology*, 27, 14-25.
- Bijani, M., Ghazani, E., Valizadeh, N., and Fallah Haghighi, N. (2017). Pro-environmental analysis of farmers' concerns and behaviors towards soil conservation in central district of Sari County, Iran. *International Soil and Water Conservation Research*, 5, 43-49.
- Biswas, A., and Roy, M. (2015). Green products: an exploratory study on the consumer behavior in emerging economies of the east. *Journal of Cleaner Production*, 87, 463-468.
- Bleda, M., and Valente, M. (2009). Graded eco-labels: A demand-oriented approach to reduce pollution. *Technological Forecasting and Social Change*, 76, 512-524.
- Bonini, S., and Oppenheim, J. (2008). Cultivating the green consumer. *Stanford Social Innovation Review*, 6 (4), 56-61.

- Bronfman, N., Cisternas, P., Lopez-Vazquez, E., Maza, C., and Oyanedel, J. (2015). Understanding attitudes and pro-environmental behaviors in a Chilean community. *Sustainability*, 7, 14133-14152.
- Cameron, L.D., Brown, P.M., and Chapman, J.G. (1998). Social value orientations and decision to take proenvironmental action. *Journal of Applied Social Psychology*, 28(8), 675-697.
- Caruana, R., Glozer, S., Crane, A., and McCabe, S. (2014). Tourists' accounts of responsible tourism. *Annals of Tourism Research*, 46, 115-129
- Chen, M. (2015). An examination of the value-belief-norm theory model in predicting pro-environmental behaviour in Taiwan. *Asian Journal of Social Psychology*, 18(2), 145-151.
- Chrysosohoidis, G. M., and Krystallis, A. (2005). Organic consumers' personal values research: Testing and validating the list of values (LOV) scale and implementing a value-based segmentation task. *Food Quality and Preference*, 16(7), 585-599.
- Davies, J., Foxall, G.R., and Pallister, J. (2002). Beyond the intention-behavior mythology: An integrated model of recycling. *Marketing Theory*, 2(1), 29-113.
- Diaz-Rainey, I., and Tzavara, D. (2012). Financing the decarbonized energy system through green electricity tariffs: a diffusion model of an induced consumer environmental market. *Technological Forecasting and Social Change*, 79, 1693-1704.
- De Groot, J.I M., and Steg, L. (2010). Relationships between value orientations, self-determined motivational types and pro-environmental behavioral intentions. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 368-378.
- De Groot, J.I.M., and Steg, L. (2008). Value orientations to explain environmental attitudes and beliefs: How to measure egoistic, altruistic and biospheric value orientations. *Environment and Behavior*, 40(3), 330-354.
- Dunlap, R.E., and Jones, R.E. (2002). Environmental concern: Conceptual and measurement issues. In R.E. Dunlap, and W. Michelson (Eds.), *Handbook of environmental sociology*, PP. 482-524. Westport, CT: Greenwood Press.
- Dunlap, R.E. (2008). The new environmental paradigm scale: from marginality to worldwide use. *The Journal of Environmental Education*, 40(1), 3-18.
- Englis, B.G., and Phillips, D.M. (2013). Does innovativeness drive environmentally conscious consumer behavior? *Psychology & Marketing*, 30(2), 160-172.
- Fishbein, M., and Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. USA: Addison-Wesley.
- Follows, S.B., and Jobber, D. (2000). Environmentally responsible purchase behaviour: A test of a consumer model. *European Journal of Marketing*, 34(5/6), 723-746.
- Garling, T., Fujii, S., Gärling, A., and Jakobsson, C. (2003). Moderating effects of social value orientation on determinants of proenvironmental behavior intention. *Journal of Environmental Psychology*, 23(1), 1-9.
- Gangadharappa, N.R., Acker, D.G., Chengappa, P.G., Ganesamoorthi, S., Kumar, S., Sajeev, M.V. and Shen, D. (2007). Social capital and ability to change among indian farmers. Paper presented at the AIAEE: Proceedings of the 23rd Annual Meeting, May 20-24th, Polson, Montana.
- Hansla, A., Gamble, A., Juliusson, A., and Garling, T.(2008). The relationships between awareness of consequences, environmental concern, and value orientations. *Journal of Environmental Psychology*, 28(1), 1-9.
- Homer, P.M., and Kahle, L.R. (1988). A structural equation test of the value-attitude behavior hierarchy. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(4), 638-646.
- Honkanen, P., and Verplanken, B. (2004). Understanding attitudes towards genetically modified food: the role of values and attitude strength. *Journal of Consumer Policy*, 27, 401-420.
- Hughner, R.S., McDonagh, P., Prothero, A., Shultz, C.J., and Stanton, J. (2007). Who are organic food consumers? A compilation and review of why people purchase organic food. *Journal of Consumer Behavior*, 6(2,3), 94-110.
- Hynes, N., and Wilson, J. (2016). I do it, but don't tell anyone! Personal values, personal and social norms: Can social media play a role in changing pro-environmental behaviors?. *Technological Forecasting & Social Change*, 111, 349-359.
- Jansson, J., Marell, A., and Nordlund, A. (2010). Green consumer behavior: Determinants of curtailment and eco-innovation adoption. *Journal of Consumer Marketing*, 27(4), 358-370.
- Jain, S.K., and Kaur, G. (2004). Green marketing: an attitudinal and behavioural analysis of Indian consumer. *Global Business Review*, 5(2), 187-205.
- Joireman, J., Lasane, T.P., Bennet, J., Richards, D., and Solaimani, S. (2001). Integrating social value orientation and the consideration of future consequences within the extended norm activation model of proenvironmental behaviour. *British Journal of Social Psychology*, 40(1), 133-155.
- Joireman, J., Van Lange, P., Kuhlman, D.M., Van Vugt, M., and Shelley, G.P. (1997). An interdependence analysis of commuting decisions. *European Journal of Social Psychology*, 27(4), 441-463.

- Kamakura, W. A., and Mazzon, J.A. (1991). Value segmentation: A model for the measurement of values and value systems. *Journal of Consumer Research*, 18(2), 208-218.
- Khaola, P.P., Potiane, B., and Mokhethi, M. (2014). Environmental concern, attitude towards green products and green purchase intentions of consumers in lesotho. *Ethiopian Journal of Environmental Studies & Management*, 7(4), 361-370.
- Kim, H., Lee, S.H., and Yang, K. (2015). The heuristic-systemic model of sustainability stewardship: Facilitating sustainability values, beliefs and practices with corporate social responsibility drives and eco-labels/indices. *International Journal of Consumer Studies*, 39(3), 249-260.
- Kollmuss, A., and Agyeman, J. (2002). Mind the gap: Why do people act environmentally and what are the barriers to pro-environmental behavior?. *Environmental Education Research*, 8(3), 239-260.
- Lee, Y.K., Kim, S., Kim, M.S., and Choi, J.G. (2014). Antecedents and interrelationships of three types of pro-environmental behavior. *Journal of Business Research*, 67, 2097-2015
- Li, M., and Cai, L.A. (2012). The effects of personal values on travel motivation and behavioral intention. *Journal of Travel Research*, 51(4), 473-487.
- Lopez, G.A., and Arango, M.A. (2008). Relationship among values, beliefs, norms and ecological behaviour. *Psicothema*, 20(4), 623-629.
- Milfont, T.L. (2009). A functional approach to the relations between values and environmental attitudes. *Medio Ambiente y Comportamiento Humano*, 10(3), 235-252.
- Milfont, T.L., and Duckitt, J. (2010). The environmental attitudes inventory: A valid and reliable measure to assess the structure of environmental attitudes. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 80-94.
- Milfont, T.L., and Gouveia, V.V. (2006). Time perspective and values: an exploratory study of their relations to environmental attitudes. *Journal of Environmental Psychology*, 26, 72-82.
- Milfont, T.L., and Schultz, P.W. (2016). Culture and the natural environment. *Current Opinion in Psychology*, 8, 194-199.
- Miller, D., Merrilees, B., and Coghlan, A. (2015). Sustainable urban tourism: Understanding and developing visitor pro-environmentally behaviors. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(1), 26-46.
- Molina, V.M.A., Fernandez-Sainz, A., and Izagirre-Olaizola, J. (2013). Environmental knowledge and other variables affecting pro-environmental behaviour: Comparison of university students from emerging and advanced countries. *Journal of Cleaner Production*, 61, 130-138.
- Nath, V., Kumar, R., Agrawal, R., Gautam, A., and Sharma, V. (2013). Consumer adoption of green products: Modeling the enablers. *Global Business Review*, 14(3), 453-470.
- Nordlund, A.M., and Garvill, J. (2002). Value structures behind pro-environmental behavior. *Environment and Behavior*, 34, 740-756.
- Paul, J. and Rana, J. (2012). Consumer behavior and purchase intention for organic food. *Journal of Consumer Marketing*, 29 (6), 412-422.
- Seguin, C., Pelletier, L., and Hunsley, J. (1998). Toward a model of environmental activism. *Environment and Behavior*, 30(5), 628-652.
- Shin, Y.H., Moon, H., Jung, S.E., and Severt, K. (2017). The effect of environmental values and attitudes on consumer willingness to pay more for organic menus: A value-attitude-behavior approach. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 33, 113-121.
- Squires, L., Juric, B., and Bettina Cornwell, T. (2001). Level of market development and intensity of organic food consumption: Cross-cultural study of Danish and New Zealand consumers. *Journal of Consumer Marketing*, 18(5), 392-409.
- Steg, L., and Vlek, C. (2009). Encouraging pro-environmental behaviour: An integrative review and research agenda. *Journal of Environmental Psychology*, 29(3), 309-317.
- Stern, P.C. (2000). Toward a coherent theory of environmentally significant behavior. *Journal of Social Issues*, 56(3), 407-424.
- Stern, P.C., and Dietz, T. (1994). The value basis of environmental concern. *Journal of Social Issues*, 50, 65-84.
- Stern, P.C., Dietz, T., Abel, T.D., Guagnano, G.A., and Kalof, L. (1999). A value-belief-norm theory of support for social movements: The case of environmentalism. *Human Ecology Review*, 6 (2), 81-97.
- Schultz, P.W. (2001). The structure of environmental concern: Concern for self, other people, and the biosphere. *Journal of Environmental Psychology*, 21(4), 327-339.
- Schwartz, S.H. (1977). Normative influences on altruism. *Advances in Experimental Social Psychology*, 10, 221-279.
- Tanner, C., and Kast, S.W. (2003). Promoting sustainable consumption: Determinants of green purchases by Swiss consumers. *Psychology & Marketing*, 20 (10), 883-902.
- Tarkiainen, A., and Sundqvist, S. (2009). Product involvement in organic food consumption: does ideology meet practice?. *Psychology & Marketing*, 26 (9), 844-863.
- Thorgersen, J., and Olander, F. (2002). Human values and the emergence of a sustainable consumption pattern: A panel study. *Journal of Economic Psychology*, 23(5), 605-630

- Turuga, R.M., Howarth, R.B., and Borsuk, M.E. (2010). Pro-environmental behavior: Rational choice meets moral motivation. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1185, 211–224.
- Van Vugt, M., Meertens, R.M., and Van Lange, P.A.M. (1995). Car versus public transportation? The role of social value orientations in a real-life social dilemma. *Journal of Applied Social Psychology*, 25(3), 258–278.
- Vaske, J.J., and Donnelly, M.P. (1999). A value-attitude-behavior model predicting wildland preservation voting intentions. *Society & Natural Resources*, 12(6), 523–537.
- Vermeir, I. and Verbeke, W. (2006). Sustainable food consumption: exploring the consumer attitude–behavioral intention gap. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 19 (2), 169–194.
- Wang, P., Liu, Q., and Qi, Y. (2014). Factors influencing sustainable consumption behaviors: A survey of the rural residents in China. *Journal of Cleaner Production*, 63, 152–165.
- Wedel, M., Ter Hofstede, F., and Steenkamp, J.B.E. (1998). Mixture model analysis of complex samples. *Journal of Classification*, 15(2), 225–244.
- Yin, S., Wu, L., Du, L., and Chen, M. (2010). Consumers' purchase intention of organic food in China. *Journal of the Science of Food and Agriculture*, 90(8), 1361–1367.

Archive of SID

Analysis of Environmental Factors Affecting Environmental Conservation Behavior of Villagers in Baghmalek Township, Khuzestan Province

A. Naeimi* , R. Rezaei, and S. K. Mousapour¹

(Received: Jan, 06. 2018; Accepted: May, 12. 2018)

Abstract

The purpose of this study was to analyze environmental factors affecting environmental conservation behavior of villagers. The research method was descriptive-correlational, which was carried out using survey technique. The statistical population consisted of rural households in central region of Baghmalek township located at Khuzestan Province (N=3005) that 341 heads of rural households were selected using Krejcie and Morgan. Sampling method was proportional stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire which its Face and content validity were confirmed by a panel of experts. The reliability of the scales was approved with Cronbach's alpha coefficient. Data was analyzed using Structural Equation Modeling multivariate technique by AMOS and SPSS. Descriptive results showed that among six variables, three variables (including environmental ethics, values and attitudes) were at average level and three other variables (including environmental concern, intention and behavior) were at high level. The results of structural equation modeling showed that the mentioned variables had significant effect on behavior so that these variables explained about 76 percent of the variability of environmental conservation behavior.

Keywords: Environmental Conservation Behavior, Villagers, Environmental Factors.

¹ Assistant Professor, Associate Professor and Former M.Sc. Student, Department of Agricultural Extension, Communication and Rural Development, University of Zanjan, respectively. Zanjan, Iran.

* Corresponding Author, Email: a.naeimi@znu.ac.ir